

CDA
1997
21

CDA

Confrontatie
bundel
1 februari 1997

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

Confrontatie met de toekomst

**WIE NIET KIEST
VERLIEST!!**

Een inleidend woord

Wie niet kiest verliest.

Ieder moment doe je keuzes. Ook op dit moment, je hebt gekozen dit inleidend woord te lezen. En dat is maar goed ook. Want op 1 februari kunnen we stil staan bij de dilemma's voor de komende tijd. Dat betekent soms het inslaan van nieuwe wegen. Maar in ieder geval het voeren van een goede inhoudelijke discussie.

In deze bundel tref je het programma van de dag aan. En veel stukken tekst. Achter al die teksten gaan veel mensen schuil. Gewoon mensen, die wilden nadenken over de verschillende thema's die naar aanleiding van de discussie vorig jaar naar voren zijn gekomen. Deze mensen hebben de wijsheid niet in pacht. Maar ze doen wel een aanzet tot discussie. Het is de bedoeling dat we op informele wijze met elkaar aan de praat komen. Er staat dan ook geen enkele bekende spreker op het programma. Juist van de deelnemers wordt verwacht dat zij die inhoudelijke bijdrage leveren, en de aanzet tot discussie nader weten in te vullen.

Ongeveer tien werkgroepjes van jonge christendemocraten hebben een deelsessie voorbereid. Over thema's die ertoe doen. Thema's die vragen om een keuze. In het ochtendprogramma zullen deze keuzes voor de toekomst apart in die deelsessies worden besproken. Dit gebeurt aan de hand van een discussiestuk dat de dilemma's kort en soms gechargeerd toelicht. Deze stukken van ongeveer twee pagina's treft u verderop in deze bundel aan.

Maar de keuzes waar de christendemocratie voor staat, zijn niet gemakkelijk. Ze vragen nogal wat van mensen. Deze Keuzes voor de Toekomst staan in het middagprogramma centraal. Verderop in de bundel staan deze vermeld. Onder de noemer 'Wie niet kiest, verliest' is kort en bondig de uitdaging voor de komende jaren neergelegd. Maar het middagprogramma biedt meer. Op een nooit eerder vertoonde manier kunnen alle deelnemers aangeven welke nieuwe personen in de komende jaren de christendemocratie gezicht mogen gaan geven. Ook hierbij geldt: Wie niet kiest, verliest in ieder geval.

Waar

Voor de duidelijkheid: Het programma begint om 10.00 uur in de *Oudemanshuispoort 4-6* in Amsterdam (tel bereikbaar: 020-5253361). We raden iedereen aan met het openbaar vervoer te komen. Kom je toch met de auto, dan moet je rekenen op hoge parkeertarieven. Ook dat is kiezen. Handiger is het dan om het laatste stuk met het openbaar vervoer te komen. Voor de mensen die vanaf Amsterdam Centraal Station komen is het zaak met een tram naar het Rokin te

gaan en daar uit te stappen. Dan is het nog twee minuten lopen. Het middagprogramma zal in de *Aula van de UvA* zijn, *Singel 411, hoek Spui* (tel bereikbaar: 020-5252808). Afwijkend tot eerdere informatie zal de deelnemersbijdrage van f 40, = bij binnenkomst worden geïnd.

We zien je graag op 1 februari in Amsterdam

Namens de organisatoren:

Willem Jelle Berg

Wie niet kiest, Verliest

1 februari 1997

Ochtend: Universiteit van Amsterdam, lokatie Oudemanhuispoort 4-6

Middag: Universiteit van Amsterdam, lokatie Aula/Lutherse Kerk, Singel-hoek Spui

10.00 Ontvangst met koffie Hal van de Oudemanhuispoort
Bij binnenkomst kun je aangeven aan welke deelsessie je wilt deelnemen

10.15 Opening Zaal D008
Toelichting op de opzet van de dag en de workshops
Opening door dagvoorzitter: Ad Koppejan

10.45 Deelsessies
Een inleiding op alle deelsessie-onderwerpen staat elders in de bundel.

Kiezen voor Betrokkenheid

Deelsessie *Gezin* Zaal C217
Gespreksleider: Ruth Peetoom
Opponenten: Jacqueline Markvoort, Mona Keizer

Kiezen voor Zorg

Deelsessie *Gezondheidszorg* Zaal C023
Gespreksleider: Marjon Gadella
Opponenten: Corine Vreugdenhil, Johannes Goossen, Cisca Joldersma, Froukje de Jonge

Kiezen voor Cohesie

Deelsessie *Sociale Zekerheid* Zaal C317
Gespreksleider: Willem Jelle Berg
Opponenten: Hans Brüning, Mario van Mierlo

Kiezen voor Investeren in de Toekomst

Deelsessie *Mobiliteit en Infrastructuur* Zaal C323
Gespreksleider: Marie Christine Reusken
Opponenten: Arjen Jongma, Hinne Groot

Kiezen voor Duurzaamheid	Zaal C223
Deelsessie <i>Verschuiving belasting naar milieu</i>	
Gespreksleider: Niels v.d. Stappen	
Opponenten: Peter Stein, Jan Cornelissen	
Kiezen voor een Gezonde Wereld	Zaal C017
Deelsessie <i>Internationale dimensie</i>	
Gespreksleider: Joost Verheijen	
Opponenten: Mathilde Esselink, Berend Pastoor	
Kiezen voor Kleur	Zaal A008
Deelsessie <i>Normen en Waarden</i>	
Gespreksleider: Wimjan Bos	
Opponenten: Petra van der Kwast, Rob van der Beeten	
Kiezen voor Democratie	Zaal C117
Deelsessie <i>Democratie, Participatie, Partijvernieuwing</i>	
Gespreksleider: Jan Willem Sap (onder voorbehoud)	
Opponenten: Frans Theo Niemeijer, Alex Schoep	
Kiezen voor Partijvernieuwing	Zaal D008
Deelsessie <i>Debating</i>	
Gespreksleider: Gijs Weenink	
Opponenten: Johannes Kooistra, Nico de Haas	
Kiezen voor Informatisering	Zaal A009
Deelsessie <i>Informatisering</i>	
Gespreksleider: Jack de Vries	
Opponenten: drs. A.P.M. Martens en ir. S. van Breda van CAP-Volmac/Easychip, Michael Sijbom	

12.45 Einde deelsessies

We lopen van de Oudemanhuispoort naar Aula/Lutherse Kerk, waar de lunch zal zijn.

13.00 Lunch en stemming

In de senaatskamer en bibliotheek Aula Luthersekerk

14.15 Vaststelling Keuzes voor de Toekomst

In de Aula Luthersekerk

De tekst van de keuzes en de toelichting op de keuzes staat achterin de bundel.

15.30 Koffie en Theepauze

In senaatskamer en bibliotheek Aula Luthersekerk
Laatste mogelijkheid tot stemmen

16.00 Slotdebat christendemocraten van de toekomst

In de Aula Luthersekerk
Gespreksleider: Lucas Bolsius

17.00 Afsluiting met aansluitend borrel en live-muziek

Kiezen voor Betrokkenheid

Vraag aan een willekeurige voorbijganger welk thema hij meteen met het CDA associeert, en tien tegen één komt als antwoord 'het gezin'. Tot voor kort werd er even vanzelfsprekend bijgedacht dat het dan gaat om de traditionele kostwinner - de buitenshuiswerkende man, de vrouw thuis met zorg voor kinderen en huishouden. Het is te hopen dat de achter haar hand lachende minister in 1995 de laatste was met dat eenzijdige idee. Het gezin is vandaag de dag de aanduiding voor 'elk leefverband waarin een volwassene duurzaam de verantwoordelijkheid op zich genomen heeft voor een andere volwassene en/of voor de verzorging en opvoeding van eventuele kinderen', zoals het in het nieuwe gezinsrapport van het Wetenschappelijk Instituut geformuleerd wordt.

Waarom is voor christendemocraten dat gezin zo belangrijk? Er is het gevaar dat het vanzelfsprekend wordt: het gezin als hoeksteen van de samenleving, maar vooral van het christendemocratisch denken. Gezin als doel in zich is een zwakgebod. Het gaat om iets anders - om het denken dat er achter ligt.

Het omzien van mensen naar elkaar is voor christendemocraten essentieel kenmerk van hoe een samenleving er uit zou moeten zien. Het kleinste verband in de samenleving waar die onderlinge betrokkenheid (als het goed is) zichtbaar wordt, is het gezin. Daar ook is in de eerste plaats uitwisseling van waarden als zorg, solidariteit en duurzame verantwoordelijkheid, daar wordt de basis gelegd voor samenleven. Maar dat niet alleen. Naast dat ze uitgewisseld worden, krijgen de waarden ook zelf vorm binnen het gezin. Het kwetsbare wordt beschermd - kinderen hebben een kwetsbare positie en hebben daarom bescherming nodig, om te beginnen van hun ouders. Mensen zijn gelijkwaardig, mannen, vrouwen en kinderen. Samenleven maakt dat je concessies moet doen en rekening met elkaar moet houden. Dat betekent dat afzonderlijke belangen in samenhang bekeken moeten worden en dat afwegingen zo moeten worden gemaakt dat iedereen zoveel mogelijk tot z'n recht komt. Het gezin is van belang omdat daarin heel duidelijk zichtbaar wordt wat betrokkenheid, verantwoordelijkheid en rechtvaardigheid precies betekenen. Het gezin is daarnaast ook maatschappelijk van belang. De maatschappij is erbij gebaat dat er kinderen opgroeien, alleen al om haar eigen voortbestaan. Kinderen hebben zorg nodig, aandacht, verzorging en scholing. De samenleving moet daar op z'n minst randvoorwaarden voor scheppen.

Voor alle duidelijkheid: de eerstverantwoordelijken voor de opvoeding van kinderen zijn de ouders. Zij beslissen hoe ze hun kinderen op willen voeden en wat ze hun kinderen willen meegeven. Maar tegenover die vrijheid staat natuurlijk ook een verantwoordelijkheid. Ouder-

schap impliceert bescherming bieden, liefde geven, verzorgen en opvoeden.. Kinderen hebben dat nodig. Als ouders hun verantwoordelijk niet kunnen nakomen of dat willens en wetens niet doen, moet de samenleving inspringen.

De taak van de samenleving is dus vooral aanvullend - de vrijheid en verantwoordelijkheid van de ouders staat voorop.

Natuurlijk is het klimaat in de maatschappij wel belangrijk voor het functioneren van een gezin. Als alle kaarten in een samenleving gezet worden op betaald werk, komen onbetaalde taken als opvoeding in het gedrang. De overheid neemt beslissingen over de infrastructuur van de samenleving. Als het gezin écht van belang wordt gevonden, dan moet die infrastructuur ruimte bieden voor de zorg voor kinderen en ouders, mannen en vrouwen, de gelegenheid geven voor de combinatie van betaald werk en zorgtaken.

Anders gezegd: de overheid moet randvoorwaarden scheppen en faciliteiten creëren voor de opvoeding van kinderen.

Probleem is wel dat een pleidooi voor keuzevrijheid van ouders en daarnaast een appèl op de overheid om randvoorwaarden te scheppen wat met elkaar wrijgt. Als voorbeeld:zoals in het verleden in de overheveling van de belastingvrije voet de keuze is verborgen voor één partner met een volledige baan buitenshuis en één zorgende partner thuis, zo is de maatregel van opvoedgeld bij gedeeltelijk inleveren van je baan impliciet een keuze voor het delen van betaald werk en zorg. Kan een overheid in haar maatregelen wel neutraal zijn wat betreft het gezin en volledige keuzevrijheid geven? Iedere beslissing is opgehangen aan een achterliggende norm. De keuze voor het één gaat ten koste van de keuze voor het ander. De keuzevrijheid van ouders voor hoe en in welke vorm ze hun kinderen willen opvoeden moet zo groot mogelijk zijn. Maar de randvoorwaarden die de overheid creëert, zijn altijd gekleurd door een bepaalde opvatting. Gezinsbeleid blijft dus een zaak van principes. In gezinsbeleid anno 2000 worden die principes, waarvan er een aantal hierboven zijn genoemd, verbonden met antwoorden op de concrete problemen waar mensen voor staan.

Het gaat daarbij om financiële en fiscale problemen, vragen in de juridische sfeer en situaties waarbij opvoedingsondersteuning noodzakelijk is. Maar ook om de praktische combinatie van betaald werk en zorg. In de voorbereiding is er vanwege de beperkt beschikbare tijd in de deelsessie voor gekozen om de discussie tot dit laatste te beperken, in de hoop dat jullie je wat betreft de overige aspecten zullen roeren in bespreking van 'De verzwegen keuze van Nederland', het bovengenoemde nieuw verschenen gezinsrapport van het Wetenschappelijk Instituut van het CDA.

In het dagelijks leven moeten werkende ouders zich in allerlei bochten wringen om zieke kinderen, spoedklussen op het werk, kapotte wasmachines en medezeggenschapsraden op school met elkaar te combineren. Zorg en vrijwilligerswerk staat op gespannen voet met het principe om in je eigen onderhoud te voorzien. Onbetaalde arbeid wordt officieel geloofd en geprezen. Maar in de praktijk komt betaalde arbeid op het eerste plan, zowel waar het gaat om uitkeringen als om curricula vitae. Combinatie van arbeid en zorg blijft moeizaam als de mentaliteit er niet

naar is -als deeltijdarbeid de carrierekansen in rook doet opgaan bijvoorbeeld, of omdat werkgevers liever geen jonge moeders aannemen 'omdat hun gezinssituatie dat niet toelaat'. De overheid kan natuurlijk een voortrekkersrol vervullen en moet dat ook doen, door praktische maatregelen als het zorgverlof en concrete maatregelen om vrijwilligerswerk van faciliteiten te voorzien. Maar christendemocraten hebben de overtuiging dat ook een andere weg bewandeld moet worden. Zolang in CAO's de inkomenseisen nog zo hoog opgeschroefd worden, valt er nog veel te praten met de sociale partners.

De confrontatie tussen de ontwikkelingen en dilemma's met betrekking tot betrokkenheid leidt tot de volgende centrale keuze:

KEUZE:

Wij kiezen voor betrokkenheid. Daarom kiezen wij in de eerste plaats voor:

- a) financiële maatregelen, die ouders in staat stellen (een gedeelte van hun) betaald werk op te geven en zelf voor hun kinderen te zorgen
- b) praktische faciliteiten als zorgverlof en goede kinderopvang, die ouders in staat stellen om betaald werk te combineren met de opvoeding van kinderen

Afgeleide stellingen:

1. Gezinsbeleid betekent voor de overheid:
 - a) concrete maatregelen om de combinatie van werk en zorg mogelijk te maken
 - b) afzien van sturing om de vrijheid in persoonlijke keuzen van ouders te respecteren
2. Ouders kiezen zelf hoe ze de opvoeding van hun kinderen vorm geven.
 - a) maar ze moeten er wel rekening mee houden dat ze in hun eigen onderhoud moeten kunnen blijven voorzien
 - b) daarbij is thuisblijven om voor de kinderen te zorgen één van de opties. De overheid moet die keuze financieel ondersteunen
3. De werknemer van nu is een werknemer met zorgtaken
 - a) dus moet het arbeidsbestel daarop ingericht worden met faciliteiten als een wettelijk recht op deeltijdarbeid en zorgverlof
 - b) die moeten in de privé-sfeer geregeld worden omdat faciliteiten voor zorg een efficiënte bedrijfsvoering in de weg staan

Kiezen voor Zorg

Zorgverlening met toekomst

Het belang dat we in Nederland hechten aan gezondheidszorg is in de loop van de tijd sterk toegenomen. Er is in onze samenleving een medicalisering en psychologisering opgetreden waarbij steeds meer wordt gedacht in termen van 'ziek' en 'gezond'. Technologische ontwikkelingen hebben het mogelijk gemaakt bepaalde ziekten in een vroeg stadium te onderkennen, nieuwe medicijnen te ontwikkelen en geavanceerde operaties uit te voeren. Bij de vooruitgang in de gezondheidszorg zijn we tegelijkertijd tegen de grenzen van de zorg aangelopen. De kosten van gezondheidszorg zijn in de loop van de tijd zeer sterk gestegen. Op de lange termijn is de betaalbaarheid van het zorgstelsel in het geding gelet op het groeiend aantal ouderen in onze samenleving. De vraag naar zorg blijkt in toenemende mate het aanbod van zorg te overtreffen.

Om de stijgende kosten te lijf te gaan, is de overheid marktwerking in de gezondheidszorg gaan stimuleren. In de toekomst zal de marktwerking in de zorg waarschijnlijk verder toenemen om de betaalbaarheid van de zorg te garanderen. Het is de vraag of bij een verdergaande marktwerking nog wel voldoende zorg beschikbaar blijft voor alle leden van de samenleving. Het dilemma dat hier aan het licht komt, is dat van de betaalbaarheid versus de toegankelijkheid van de zorg.

Een andere reactie op de ontwikkelingen in zorgkosten en zorgvraag is de bevordering van zorg op maat. Het als vanzelfsprekend gegroeide recht op zorg verandert onder invloed van een herbezinning op het zorgaanbod. Dure intramurale zorg wordt zoveel mogelijk vervangen door zorg thuis en de inzet van professionele verzorgers wordt steeds meer afhankelijk van het informele zorgaanbod. Het dilemma dat hier aan de orde is, is dat van het recht op zorg versus de plicht tot het verlenen van bepaalde zorg.

Betaalbaarheid versus toegankelijkheid

Ons uitgangspunt is dat binnen de gezondheidszorg een gereguleerde marktwerking is gewenst. Steeds moeten duidelijke randvoorwaarden worden geformuleerd, voordat we meer marktwerking toestaan. Op basis van de solidariteitsgedachte moeten we ernaar streven dat zorg voor iedereen in gelijke mate toegankelijk en betaalbaar blijft. Eventueel moet te ver doorgeschoten privatisering worden teruggedraaid.

Het dilemma toegankelijkheid versus betaalbaarheid doet zich voor bij diverse overheidsmaatregelen ten aanzien van de gezondheidszorg. Het systeem van de eigen bijdrage is vooral

vormgegeven vanuit overwegingen van betaalbaarheid. Wanneer de consument prijsbewust moet worden gemaakt, is het zeer wenselijk het systeem uit te breiden met een eigen bijdrage voor het bezoek aan de huisarts. Daarnaast zou de eigen bijdrage inkomensafhankelijk moeten zijn. Voor het heffen van een dergelijke eigen bijdrage lijkt een inkomensafhankelijke premie-verhoging vanuit overwegingen van solidariteit de beste weg.

Een verzorgingsstaat met basisvoorzieningen is gebaseerd op een bepaalde mate van solidariteit. De huidige tendens is dat het basispakket wordt uitgekleed en de consument meer moet bijverzekeren. We zijn echter alleen in staat aan iedereen in de samenleving een goed basispakket aan te bieden wanneer het basispakket en de doelgroep van de Ziekenfondswet worden vergroot. Dat houdt onder andere in dat de loongrens voor het in aanmerking komen voor een basispakket op grond van de Ziekenfondswet omhoog moet.

De afschaffing van de Ziektewet heeft als negatief neveneffect dat werkgevers strenger zullen gaan selecteren op gezondheid en verzuimrisico. Groepen met gezondheidsrisico's kunnen daar de dupe van worden. Positieve neveneffecten kunnen echter worden verwacht van nieuwe initiatieven zoals de bedrijvenpolikliniek. Door de bedrijvenpoli's kan de totale omvang van de wachtlijsten verminderen. Daarbij moet het uitgangspunt blijven dat werknemers niet worden voorgetrokken in die zin dat anderen onverantwoord lang moeten wachten.

Zorgrecht versus zorgplicht

Aansluitend bij ontwikkelingen als meer kostenbeheersing en meer marktwerking in de zorg wordt een evenwicht tussen zorgvraag en zorgaanbod gezocht via zorg op maat. Zorg op maat berust op de gedachte dat mensen op een zo efficiënt mogelijke wijze de zorg moeten krijgen waaraan zij in hun specifieke situatie behoefte hebben. Wanneer de zorgvraag echter groter is dan het aanbod, komen de professionele en informele zorgverlening onder druk te staan. Ten gevolge hiervan raken zorgrecht en zorgplicht in toenemende mate uit balans.

In een verantwoordelijke en zorgzame samenleving neemt de professionele zorgverlening een eigen plaats in. De vanzelfsprekendheid waarmee in de politiek gerekend wordt op de aanwezigheid van mantelzorg is niet alleen vanwege bovenstaande overwegingen discutabel. Het is ook onjuist mantelzorg en professionele zorg op één lijn te zetten. Hun taken zijn van elkaar te onderscheiden en lang niet altijd onderling uitwisselbaar. Desalniettemin wordt in de praktijk de grens tussen informele en formele zorgverlening veelvuldig overschreden. Met als gevolg dat vele mantelzorgers op dit moment overbelast zijn. Vandaar dat in de professionele zorgverlening investeringen van zowel financiële als kwalitatieve aard noodzakelijk zijn.

Het dilemma van zorgrecht versus zorgplicht is niet alleen een financieel dilemma, maar vooral een moreel dilemma. Met het eigen verantwoordelijkheidsbesef en de onderlinge zorgzaamheid van mensen in ons land is vooralsnog weinig mis. In tegendeel, zeer velen rekenen het tot hun taak voor elkaar te zorgen, maar staan als zorgverlener onder grote druk. Het is de taak van de

overheid te bevorderen dat (meer) mensen zich - ook in de toekomst - kunnen inzetten voor zorgverlening.

Professionele zorg enerzijds en informele en zelfzorg anderzijds hebben elk een eigen waarde en zijn meestal niet onderling uitwisselbaar. Het recht op professionele zorg dient daarom scherper afgebakend te worden en in ieder geval meer op de realiteit te worden afgestemd. Waar recht op professionele zorg bestaat, behoren mensen ook de garantie te hebben hierop aanspraak te kunnen maken. De overheid kan de professionele zorgverlening stimuleren door in te zetten op meer handen aan het bed en de aantrekkingskracht van de zorgsector te vergroten. In het informele zorgcircuit dient de overheid informele zorgverleners te ondersteunen met faciliteiten, zoals voorzieningen die werk-zorg combinaties mogelijk maken.

De confrontatie tussen de ontwikkelingen en dilemma's met betrekking tot gezondheidszorg leidt tot de volgende centrale keuze:

KEUZE:

Wij kiezen voor zorg. Zorg voor elkaar moet concreet gemaakt worden:

- a) doordat de overheid mensen actief stimuleert om zorgtaken te vervullen
- b) doordat het professionele zorgcircuit stevig versterkt wordt

Afgeleide stellingen:

- Het systeem van eigen bijdragen moet worden uitgebreid met een eigen bijdrage voor het bezoek aan de huisarts.
- De hoogte van de eigen bijdrage moet inkomensafhankelijk worden bepaald.
- Bedrijvenpoliklinieken dragen bij aan de vermindering van de wachtlijsten in de gezondheidszorg.
- De overheid moet de arbeidsomstandigheden in de gezondheidszorg verbeteren.
- Het is een taak van de overheid te bevorderen dat (meer) mensen zich in de toekomst kunnen inzetten voor zorgverlening.

Kiezen voor Cohesie

Solidariteit met de medeburger in een mindere economische situatie (werkloos, ziek of arbeidsongeschikt) is de basis van ons sociale stelsel. Een stelsel dat door de jaren heen mede onder verantwoordelijkheid van christendemocraten is opgebouwd. Vanaf het eind van de vorige eeuw begonnen protestanten en rooms-katholieken het antwoord te vinden op de sociale problemen van van hun tijd. Ruim honderd jaar christelijk sociale beweging later een sociaal stelsel opgebouwd dat probeert recht te doen aan het begrip 'solidariteit met de medeburger'. Als iemand in economische problemen zit als gevolg van werkloosheid, ziekte of arbeidsongeschiktheid, staan er mensen achter hem of haar. Zo'n stelsel is het waard om voor te vechten.

Jaren tachtig en negentig.

In de jaren tachtig bleek dat zonder aanpassingen het stelsel onbetaalbaar zou worden. Een te groot aantal mensen deed een beroep op de regelingen. Ook werd het stelsel ingewikkeld en nodigde daardoor uit tot fraude en oneigelijk gebruik. Ingrepen waren noodzakelijk. Uitkeringen werden bevroren en uitkeringsrechten voor ziekte en arbeidsongeschiktheid werden neerwaarts aangepast. De ingrepen kwamen vaak hard aan, maar het adagium 'werk boven inkomen' bepaalde het economisch en sociaal beleid. Onder het huidige kabinet wordt dit beleid voortgezet. De uitvoering van ziekewet en arbeidsongeschiktheidsregelingen zijn geprivatiseerd, de algemene nabestaandewet is fors verminderd en de kinderbijslag verlaagd. De genomen maatregelen werpen hun vruchten af. De uitgaven voor sociale zekerheid worden beheersbaar, het volume begint af te nemen.

Uitdagingen voor het komend decennium.

Toch zijn we niet aan het einde van werken aan het stelsel gekomen. Nieuwe vraagstukken duiken op. Grondige bezinning lijkt nodig te zijn.

Armoede is niet voor niets een nieuwsthema geworden. Koningin en bisschop vestigen onze aandacht hierop. Mensen die langdurig van een minimuminkomen moeten rondkomen, komen in een situatie van nieuwe armoede.

Teveel prikkels voor werkgevers in de stelsels voor ziekte en arbeidsongeschiktheid, maken het wel erg moeilijk voor om een baan te vinden als je een 'vlekje' (klinkt vergoelijkend, maar is keihard) hebt.

Niet iedereen heeft de mogelijkheden om particulier bij te verzekeren. Door de verdergaande privatisering weet niet iedereen meer waar men wél en niet voor is verzekerd, en waar risico's voor gelopen worden.

Mensen in een uitzichtloze situatie 'prikkel' je niet naar een baan door uitkeringsniveaus verder te verlagen. Op een gegeven moment komt aan het incasseringsvermogen een einde. Begeleiding, integratie en individueel maatwerk kan ondertussen een beter instrument zijn.

Ook de veranderende samenleving stelt zijn eisen. De 'standaard' levensloop van enkele decennia geleden is aan het verdwijnen. Na de afronding van de opleiding, begint niet meer per definitie een getrouwd bestaan waarin een partner de kostwinner is en de andere de zorgtaken doet. Zorgen, leren en werken worden vaker afgewisseld gedurende het leven en tussen de partners. Ook is de samenleving multicultureler geworden. Kortom, het stelsel is niet altijd meer even effectief en doelmatig. Vaak werkt het meer als een spons en niet als een trampoline.

Ondertussen zijn we op een tweekoppig gekomen. Ruw gezegd zijn er twee uitersten. Je kunt vertrouwen op de markt voor de verzekering van individuele risico's, of je blijft bereid solidair te zijn.

De marktweg.

De makkelijkste weg is misschien wel bereid te zijn het stelsel langzaam maar zeker verder te privatiseren en te individualiseren. De uiteindelijke uitkomst is een individueel recht op een uitkering van (minder dan) 50% van het sociaal minimum. Geen toeslagen voor alleenstaanden, zieken of arbeidsongeschikten.

De overheid voorziet in een basis, daarna is het de verantwoordelijkheid van het individu. Bijverzekeren of een baan zoeken, hij of zij mag het zelf weten. Lage uitvoeringskosten (geen samenlevings- of inkomensstoets), helder en overzichtelijk zijn de voordelen. Solidariteit verdwijnt.

Maatweg.

Een ander pad is de maatweg. Maatwerk op het individu. Een uitkering naar behoefte uitgevoerd door de sociale dienst die dichtbij de burgers staat, rekeninghoudend met de gezinssituatie. Partners zijn verantwoordelijk voor elkaar. Een uitkering dicht bij de mensen zelf. En niet alleen geld, maar ook een wederzijdse verplichting: maatschappelijk relevant werk. Dit laatste betekent dat zolang de markt geen banen creëert de overheid bereid moet zijn met behulp van uitkeringsgelden werkgelegenheid te scheppen, structureel.

Deze weg is niet het gemakkelijkste pad. Fraude en oneigenlijk gebruik komen voor, maar moeten voorkomen worden. Dat betekent dat de maatweg hogere uitvoeringskosten kent en een inbreuk kan doen op de privacy door de uitvoerende lokale instantie.

De confrontatie tussen de ontwikkelingen en dilemma's met betrekking tot de cohesie in de samenleving leidt tot de volgende centrale keuze:

KEUZE:

Wij kiezen voor cohesie. Als christen democraten willen we daarom:

- a) een sociaal beleid dat zich kenmerkt door het stimuleren van participatie in het betaalde arbeidsproces
- b) een sociaal beleid waarbij iedereen een voldoende inkomen heeft om, uitgaande van de eigen mogelijkheden aan de samenleving te kunnen deelnemen

Afgeleide stellingen:

- Prioriteit moet gegeven worden aan het bestrijden van armoede
- Om sociale uitsluiting te voorkomen is het vanzelfsprekend dat mensen, die langdurig in een uitkeringssituatie zitten, maatschappelijk nuttig werk doen
- We moeten aanvaarden dat additionele arbeid structureel aanwezig zal blijven in de samenleving

Kiezen voor Investeren in de toekomst

Mobiliteit en infrastructuur

We zien een nog steeds toenemende groei in mobiliteit. Dit geldt voor bijna alle vormen van mobiliteit: per auto, trein en door de lucht. Deze groei is een aanslag op ons (leef-)milieu door de overlast die verschillende mobiliteitsvormen met zich mee brengen, zoals bijvoorbeeld stank (auto's), ergernis (files) en geluidsoverlast (o.a. bij vliegvelden).

Daarbij komt dat de Nederlandse infrastructuur deze (groei in) mobiliteit niet meer aan kan. Desalniettemin heeft Nederland traditioneel een sterke positie op het gebied van infrastructuur. In de afgelopen twintig jaar is de capaciteit van het wegennet onvoldoende opgewassen tegen de toenemende mobiliteit. België, Frankrijk en Duitsland scoren beter op dit vlak.

Aldus bestaat een spanningsveld tussen de groei van de mobiliteit en de toename van de eerder genoemde overlast enerzijds en de economische schade door vertragingen bij bedrijven en door vlucht van bedrijven naar het buitenland anderzijds. Dit vraagt om een standpuntbepaling aangaande de terugdringen van de groei in mobiliteit, de verschuiving naar die mobiliteitsvormen met de minste overlast, de aanpassing/uitbreiding van infrastructuur en de terugdringing van de overlast per mobiliteitsvorm.

Terugdringen groei in mobiliteit

De hoge groei in mobiliteit is de wortel van het mobiliteits- en infrastructuurvraagstuk. Terugdringing van de groei in mobiliteit is daarom een noodzaak. Bij het huidige groeitempo kunnen we blijven investeren in infrastructuur en 'groene' oplossingen, maar zullen we achter de feiten aanlopen en blijft mobiliteit een probleem door een overbelaste infrastructuur met een hoge mate van overlast. Als je deze groei zeer drastisch terugdringt, is daarmee een belangrijk deel van het probleem opgelost. Uitbreiding van infrastructuur (bv. Schiphol) is nauwelijks nodig en overlast wordt langzaam aan minder door technologische ontwikkelingen.

Deze 'nulgroei' is geen al te realistische optie, tenzij er een bijzonder agressief overheidsbeleid in Nederland en overig Europa gevoerd gaat worden. Dit lijkt erg onwaarschijnlijk. Enige ontmoediging van mobiliteit is echter wel mogelijk. Als we naar de lease-auto kijken, dan zien we dat er vaak geen enkele (financiële) rem op het privé-gebruik zit. Alle privé-kilometers worden geheel vergoed, waardoor er geen enkele prikkel is om de auto te laten staan. Dit vraagt om maatregelen.

De vraag naar mobiliteit is o.a. afhankelijk van de afstanden woon-werkverkeer. Deze afstanden nemen nog steeds toe. Onder andere de VINEX lokaties voor nieuwe woningbouw moeten zorgen voor het bij elkaar brengen van wonen en werken. De opzet van dit soort plannen, en ook van grote infrastructuurprojecten zoals Betuwelijn en HSL, vereist veel afstemming tussen overheid, bedrijven en burgers. Aangezien meerdere partijen een bijdrage moeten leveren voor het bereiken van resultaat (bedrijven of werknemers moeten bijvoorbeeld verhuizen) zal de overheid in een zo vroeg mogelijk stadium oplossingen moeten uitwerken met alle betrokken partijen. De overheid zou moeten zorgen dat deze afstemming met partijen kunnen plaatsvinden en speelt bij uitwerking van alternatieven een normerende en toetsende rol.

Verschuiving naar die mobiliteitsvormen met de minste overlast

Dit vraagt met name om terugdringing van transport per vliegtuig en auto, in het voordeel van spoor, water en fietsverkeer. Dit kan door:

- * uitbreiding/verbetering van het water- en spoornet. Deels gebeurt dit al (HSL en Betuwelijn), maar onvoldoende om de groei in auto en vliegverkeer tot staan te brengen;
- * ontmoedigen van vliegverkeer, te beginnen binnen Europa, door kerosine te belasten en BTW op vliegtickets te verhogen en door de HSL te subsidiëren;
- * ontmoedigen van autogebruik (zie eerder genoemde lease-auto). Daarnaast meer kwartjes van Kok. Inzetten van bedrijfsbussen tussen station en werk. Stimuleren van nieuwe technologieën op het gebied van vergaderen via het Tv-scherm.
- * het verhoudingsgewijs veel goedkoper maken van openbaar vervoer.

Aanpassing/uitbreiding van infrastructuur

Wanneer er duidelijke voorkeur is voor bepaalde mobiliteitsvormen (trein, water en fietsverkeer), zal juist daar (door de overheid) in infrastructuur geïnvesteerd moeten worden. Investeren voor auto- en vliegverkeer mogen wel, maar moeten in grote mate door de gebruiker opgebracht worden, middels tol, accijns en andere betalingsvormen. Vanuit economisch oogpunt blijft de bereikbaarheid van grote steden van groot belang. Wij kiezen voor een geconcentreerde ontwikkeling van het openbaar vervoer in de Randstad zodat men in de Randstad goed terecht kan met trein, metro, bus en tram en de druk op het autoverkeer afneemt. Hierbij kan de Randstad worden vergeleken met de grote steden als Parijs en Londen waar het openbaar vervoer een centrale plaats inneemt. Hiervan is de consequentie: kiezen voor lightrail tussen de grote steden, maar geen Zuiderzeespoorlijn tussen Amsterdam en Groningen.

Overlast per mobiliteitsvorm terugdringen.

Terugdringing van overlast per mobiliteitsvorm kan in de eerste plaats door technologische ontwikkelingen, die kunnen zorgen voor reductie van geluidsoverlast, uitstoot etc. Een belangrijke overlast veroorzaker is het vliegverkeer. Verdere uitbreidingen van deze luchthaven / creatie van een andere grote luchthaven zal daarom meer aan de rand van die dichtbevolkte Randstad moeten liggen, met goede verbindingen naar de gehele Randstad. Goede (trein-)verbindingen maken dan ook kleine vliegveldjes als Zestienhoven in Rotterdam overbodig. Voor

Schiphol is het van belang dat een of meerdere volgende landingsbanen niet bij de huidige locatie mogen, maar naar elders moeten. Locaties die duidelijk aan de rand van de Randstad liggen zijn : Markerwaard, tweede Maasvlakte, kust van IJmuiden.

Nogmaals, wij zijn geen voorstander van verdere uitbreiding van vliegverkeer, maar zien ontwikkelingen die zodanig onomkeerbaar zijn, dat uitbreiding van Schiphol, op welke plaats in Nederland dan ook, op termijn noodzakelijk zal blijken.

De confrontatie tussen de ontwikkelingen en dilemma's met betrekking tot investeren in de toekomst leidt tot de volgende centrale keuze:

KEUZE:

Wij kiezen voor investeren in de toekomst. Wij verwachten van christen democratische politiek

- a) dat we de (auto)mobiliteit accepteren en voldoende (infrastructurele) voorzieningen treffen om deze groei op te vangen
- b) dat we alles op alles zetten om de mobiliteitsgroei af te remmen

Afgeleide stellingen:

- Kerosinegebruik moet, op initiatief van Nederland, in Europees verband veel zwaarder worden belast.
- Nederland maakt ruimte voor de groeiende behoefte aan luchthavencapaciteit. Uitbreiding van Schiphol zal wel buiten de huidige locatie moeten plaatsvinden.
- Investerings in het openbaar vervoer dienen te worden toegespitst op de Randstad.
- In de komende kabinetsperiode moet het prijsverschil tussen het OV en de auto met minstens 20% toenemen in het voordeel van het OV.
- Financiering van de extra investeringen moeten door de transportsector zelf worden opgebracht.

Kiezen voor Duurzaamheid

Milieu, werk en belasting

Zowel internationaal als nationaal staan we voor de uitdaging economie en ecologie met elkaar daadwerkelijk in overeenstemming te brengen. Internationaal zien we onder andere een enthousiaste uitputting van de aardse grondstoffen en vergaande aantasting van leefmilieu tot en met de atmosfeer (CO₂, ozon). Op landelijk terrein teren we in op de voorraad aan schoon water en rijpt het afval-probleem tot ingrijpen. Naast de nadruk tot nu toe op welvaart moeten welzijn en cohesie in de samenleving een grotere aandacht krijgen. Naast milieu en natuur speelt hier ook de werkgelegenheid, welke vaak verdrongen wordt door technologie.

Het CDA heeft zich op dit terrein een duidelijke taak toebedeeld. Het appèl op rentmeesterschap en eigen verantwoordelijkheid in dezen is tot nu toe echter slechts in wetenschappelijke studies en strategische verhalen ingevuld. Het CDA is nauwelijks te betrappen geweest op invulling bij concrete standpuntbepaling. Kortom: wel woorden, maar weinig daden.

Om aantasting van het milieu en over-exploitatie van grondstoffen tegen te gaan, is het nodig in de prijzen van grondstoffen en produkten de milieu-kosten op te nemen en hiermee zichtbaar te maken. Door variatie in milieu-heffingen kunnen ongewenste activiteiten worden afgeremd en milieu-vriendelijke processen gestimuleerd. De milieu-gerichte prikkels dienen, om effectief te zijn, zo vroeg mogelijk in de productie-keten te worden ingebracht. In het algemeen dient het belastingstelsel ook 'vergroend' te worden. De opbrengsten kunnen dan ten goede komen van andere doelen. Een lokkend idee is de verlaging van de kosten van arbeid, de toepassing van menskracht is ten opzichte van andere energie-bronnen milieu-vriendelijk.

Een afgewogen pakket zou dan kunnen zijn: invoering van bron- en importbelasting op grondstoffen en energie, verlaging van de belasting- en premiedruk op arbeid en verlaging van heffingen op duurzaam geproduceerde produkten. Ter flankering van bovenstaand beleid dienen we gebruik te maken van andere beleidsinstrumenten, als technologie-subsidies, quota en communicatie ten behoeve van bewustwording, zoals bijvoorbeeld middels een 'groen vignet'.

Uitdagingen

Het zou natuurlijk erg mooi zijn gunstige milieu-effecten te combineren met meer welzijn en grotere werkgelegenheid. De vraag is daarom hoe realiseren we een politiek, die uitputting van het milieu vermindert ten gunste van menselijk kapitaal, zonder nieuwe nadelen, bijvoorbeeld op de koopkracht, op te roepen, die de waarde van deze vooruitgang teniet doen?

Een aantal vragen komt hierbij op:

- In welke vormen kan de heffing het beste komen:
 - nadruk op BTW of juist belasting aan de bron en bij invoer?
 - is de olie (OPEC bronbelasting, invoer- en pompheffingen) hier een voorbeeld?
- Hoe kunnen we opbrengsten werkelijk effectief maken (voor b.v. werkgelegenheid):
 - verlaging van de eerste belastingschijf (voor iedereen van toepassing)?
 - werkgeverslasten omlaag (specifiek ten behoeve van arbeid), deze wordt goedkoper en dienstverlening wordt gestimuleerd, zoals voor de overheid de zorgsector?
- In hoeverre geldt:
 - dat deze heffingen geen effect hebben en de milieu-vervuiling blijft bestaan?
 - dat de heffingen zeer goed werken, waardoor de opbrengst wegvalt?

Conclusies

Duurzaam dingen opbouwen is zorgdragen voor gestage vooruitgang met een lange termijnplanning. Schok-effecten hebben vaak een averechts effect. De factor tijd zal goed gebruikt moeten worden door maatregelen bijtijds aan te kondigen en gebruik te maken van stappenplannen, zodat alle sectoren weten waar ze aan toe zijn. Effectieve milieumaatregelen én grote groei van de werkgelegenheid én groei in koopkracht zal niet haalbaar zijn. De keuze van deze accenten moet voor ons als CDA mogelijk zijn. Het moet mogelijk zijn belasting-verschuivingen te maken welke macro-economisch kosten-neutraal zijn en toch bijdragen aan een groter welzijn. Waar kabinetten electoraal afgerekend worden op werk en inkomen kan het niet goed zijn arbeid structureel het zwaarst te belasten. Vanuit dit perspectief is de kans klein, dat het huidige in 30 jaar gevormde belastingstelsel optimaal is.

De confrontatie tussen de ontwikkelingen en dilemma's met betrekking tot duurzaamheid leidt tot de volgende centrale keuze:

KEUZE:

Wij kiezen voor duurzaamheid. Daarom vinden wij dat:

- a) winst ten aanzien van milieu en duurzaamheid op korte termijn desnoods ten koste mag gaan van koopkracht en/of werkgelegenheid
- b) winst ten aanzien van milieu en duurzaamheid op korte termijn niet ten koste mag gaan van koopkracht en/of werkgelegenheid

Afgeleide stellingen:

- Milieu dient in het economisch bestel zijn prijs te krijgen
- Voor maximaal effect dienen de belastingen zo veel mogelijk aan de bron geheven te worden en niet bij de eindgebruiker
- Het milieu kan op kort termijn een prijs krijgen door de verschuiving van belasting op arbeid naar het gebruik van producten.

Kiezen voor een Gezonde Wereld

Internationale handelspolitiek en milieu- en sociale normen

Steeds meer dringt het besef door dat bij liberalisatie van de wereldhandel rekening gehouden moet worden met milieu- en sociale normen. Voor de hand liggend is om in de verdragen van de World Trade Organisation (WTO) minimale eisen op het gebied van milieu en arbeid op te nemen. Tegelijkertijd zijn milieuproblemen en arbeidsvoorwaarden voor een groot aantal ontwikkelingslanden in zekere zin luxe-problemen: 'Erst das Fressen und dann die Moral'!

Milieuproblemen

De economische ontwikkeling legt een grote claim op het milieu. Het broeikaseffect, de aantasting van de ozonlaag en uitputting van natuurlijke grondstoffen zijn de belangrijkste voorbeelden. Een aantal van deze problemen heeft een grensoverschrijdend karakter en vraagt dan ook om een grensoverschrijdende aanpak. Zo is het bijvoorbeeld de vraag of het geld uit het Nederlandse CO₂-bestrijdingsprogramma (750 miljoen gulden) niet veel beter in Oost-Europa kan worden besteed, aangezien het positieve effect op het milieu van deze investering daar vele malen groter zal zijn.

Duurzaamheid en wereldvoedselvoorziening

Het wereldvoedselvraagstuk wordt steeds actueler. Centrale vraag is of ook op langere termijn (duurzaam) aan de stijgende vraag naar voedsel kan worden voldaan. Een van de belangrijkste oorzaken van de dreigende voedselschaarste is de wereldwijde bevolkingsgroei. Deze groeit sneller dan de voedselproductie.

Bevolkingsgroei en beperkte toename van de voedselproductie zijn niet de enige oorzaken van dreigende voedselschaarste. Een andere belangrijke oorzaak is de stijging van de consumptie in wat vroeger de arme regio's van de wereld waren, Azië en Zuid-Amerika. Dit komt met name tot uiting in een toenemende vraag naar vlees, hetgeen met een vermenigvuldigingsfactor 2-5 doorwerkt in de vraag naar granen. Een essentiële probleemfactor voor de voedselvoorziening is het dreigende tekort aan zoet water, gecombineerd met erosie van landbouwgrond.

Sociale aspecten

Teneinde de Minst Ontwikkelde Landen (MOL's) de kans te geven hun eigen economie te ontwikkelen moeten de ontwikkelde landen hun grenzen onvoorwaardelijk open stellen voor producten uit deze MOL's en moeten de MOL's meer mogelijkheden krijgen om hun eigen markt te beschermen tegen goedkope importen uit ontwikkelde landen. In sommige ontwikkelingslanden

vindt misbruik van arbeidskrachten plaats door slechte arbeidsomstandigheden, dwangarbeid en uitbuiting. Tegelijkertijd leidt dit tot oneerlijke concurrentie met andere landen. Het opleggen van minimale sociale normen in internationale handelsverdragen kan een bijdrage leveren aan het verbeteren van de sociale omstandigheden. Een potentieel knelpunt vormt het ontbreken van alternatieven. Zo kan een totaal verbod op kinderarbeid in een aantal landen makkelijk leiden tot een verschuiving van kinderarbeid naar het illegale circuit (bv. prostitutie). Tevens moet worden voorkomen dat sociale (en milieu-) normen door de rijkere landen worden gebruikt als een verkapte vorm van protectionisme.

De confrontatie tussen de ontwikkelingen en dilemma's met betrekking tot een gezonde wereld leidt tot de volgende centrale keuze:

KEUZE:

Wij kiezen voor een gezonde wereld. Dat betekent voor ons dat in ontwikkelingslanden:

- a) pas bij een bepaald stadium van economische ontwikkeling rekening gehouden kan worden met sociale of ecologische criteria
- b) bij de economische ontwikkeling al op voorhand ecologische en sociale voorwaarden moeten worden gehanteerd

Afgeleide stellingen:

- De ontwikkelde landen moeten hun grenzen onvoorwaardelijk openstellen voor produkten uit deze MOL's en moeten de MOL's meer mogelijkheden krijgen om hun eigen markt te beschermen tegen goedkope importen uit ontwikkelde landen
- In internationale handelsverdragen moeten ook milieucriteria worden opgenomen. Ervan uitgaande dat het hier om de meest dringende criteria gaat, moeten deze grotendeels ook gelden voor ontwikkelingslanden
- In Wereldhandelsverdragen moeten fundamentele arbeidsnormen vastgelegd worden, ondermeer vrijheid van vakvereniging, een verbod op discriminatie op het werk, verbod op dwangarbeid en uitbanning van de meest uitbuitende vormen van kinderarbeid

Kiezen voor Kleur

Een stevige preek

Op het eerste gezicht een thema dat niet zou misstaan in een stevige preek. Toch duikt het onderwerp de laatste jaren regelmatig op in verschillende nieuwe management filosofieën en organisatietheorieën. Onder de titel 'beliefs' en 'shared values' worden oude en vertrouwde begrippen, voorzien van nieuwe jasjes, aan het gretige publiek gepresenteerd. Nu niet omslaan, maar nog even doorlezen, want de vraag moet nog beantwoord worden wat een christendemocratische beweging met zo'n revival moet.

Een aantal onderwerpen lijkt zich goed te lenen voor een analyse naar het normen en waarden gehalte. Achtereenvolgens passeren drie vraagstukken de revue: (bijzonder) onderwijs, het omroepbestel en de rechtshandhaving. Bij alle drie de onderwerpen zal aan de hand van een alternatief, de fundamentele vraag worden gesteld: waarom doen we het zoals we het nu doen. Daarmee is niet gezegd dat het anders moet, maar wordt wel de vanzelfsprekendheid van de huidige structuren aan de orde gesteld.

Onderwijs

Tweederde van de bijzondere basisscholen in Nederland is protestants-christelijk of katholiek van signatuur. Dat wil, zeggen statutair gezien. Aan de buitenkant van de scholen valt niet of nauwelijks te zien wat de denominatie van de school is en ook aan de binnenkant zijn de verschillen met openbaar of algemeen bijzonder onderwijs soms marginaal. Is dat erg? Het standaard antwoord van menig christendemocratisch bestuurder is: 'Nee, want de ouders stemmen zagezegd met de 'voeten'.

Een slechte school gaat dus ten onder aan leegloop.' Deze opstelling is defensief. Ze komt voort uit het idee dat christelijk Nederland niets afgepakt mag worden. Maar hoe serieus nemen we dan *christelijk* onderwijs nog, als we niet eens meer over vooruitgang praten, maar alleen nog over behoud?

Het zo goed georganiseerde christelijke onderwijs zou zichzelf serieus nemend de aanval moeten kiezen. Analooq aan de ISO-certificering zou, bij voorkeur door het onderwijs zelf, een certificeringsprogramma moeten worden ontwikkeld, dat scholen kunnen gebruiken om hun identiteit op een gewenst kwaliteitsniveau te brengen. Eenmaal gecertificeerd moet om de drie jaar opnieuw getest worden hoe het staat met het kwaliteitsniveau.

Omroepbestel

Sommige omroeporganisaties bestaan al meer dan 50 jaar en praten nog steeds alsof ze van deze tijd zijn. De gebouwen worden gerenoveerd, de 'leaders' voorafgaande aan een programmablok worden in een nieuw jasje gestoken, maar niemand heeft inhoudelijk wat gemerkt van de groepering van de publieke omroepen naar de drie televisienetten en alleen de kenners kunnen op die netten nog verschillende omroepen van elkaar onderscheiden. Waarop besteden we dan zoveel geld met elkaar aan dat onderscheid? Het antwoord ligt in het verleden en de oplossing in de toekomst. Het van alle kanten belegerde fort van het publieke omroepbestel houdt slechts stand door het informatiemonopolie van de omroepgidsen, geholpen door een klein legertje van leden.

Laten we ophouden om de omroepvereniging nog kunstmatig in leven te houden. Immers als we als christendemocraten het doorgeven van normen en waarden zo belangrijk vinden, dan moeten we toch geen instituten subsidiëren, Het gaan namelijk niet om de vereniging, het gaat om de programma's. De programma's zijn de drager van de normen en waarden, van de ideeën en de idealen. Net als bij de kranten zijn het de uitgevers, de kranten, de journalisten en de redactie, die ertoe doen. Zet iedere omroepvereniging om in een fonds. Dit fonds koopt programma's en uitzendrechten. De koopkracht van de verschillende fondsen wordt bepaald door de kijker: ieder half jaar vult deze namelijk zijn stemkaart in die vastgehecht is aan de acceptgiro van de omroepbijdrage. Stemmen voor de NCRV, KRO, of VARA betekent dat de bijdrage van dat halfjaar naar het bijbehorende fonds gaat. Niet stemmen betekent gelijkelijk verdelen van het geld over de fondsen. Onderscheiden loont opeens weer want een holle visie zorgt alleen voor een leeg fonds. Zorgen maken om een faillissement hoeft niet meer want de medewerkers zijn ondergebracht bij één groot omroepproductiefonds.

Rechtshandhaving

In de voorgaande voorstellen ligt de nadruk op normen- en waardenoverdracht. Het volgende voorstel heeft betrekking op de handhaving ervan, met andere woorden het 'levend houden' van normen en waarden: rechtshandhaving. Geen stoffig onderwerp voor rechters en commissarissen, maar een onderwerp wat het voortbestaan van een maatschappij raakt. 'Levend houden' suggereert overigens wel dat het geen volautomatisch proces is. Mensen hebben soms een steuntje in de rug en soms een zetje in de goede richting nodig.

Maar wie geeft dat zetje en waar zijn die mensen dan? In het algemeen gesproken zijn politie en justitie belast met rechtshandhaving. Maar te druk met administratieve taken gaan de mensen vaak schuil achter grote bureaus in betonnen gebouwen. Het lijkt op een voorstelling waarbij het doek gesloten blijft. Je hoort wel stemmen en mensen lopen en voorwerpen schuiven, maar zichtbaar is het niet. En wat er in de coulissen gebeurt, daar heeft niemand weet van.

Haal het doek op! Laten we ervoor zorgen dat politie en justitie fysiek en merkbaar zijn in onze samenleving. Meer blauw op straat hoeft niet te betekenen dat oom agent met de hand op de knoet

door de straten wandelt, maar wel dat hij dichterbij de mensen staat. Dat geldt overigens ook voor de rechterlijke macht. Een instituut, of eigenlijk meerdere, dat van binnenuit lijkt te verstenen. Een publieke taak vraagt om een publiek optreden. Bijvoorbeeld door middel van balies voor het Openbaar Ministerie op het postkantoor, een 06-nummer voor klachten en zendtijd voor de politie op de regionale televisie en een internet-site voor de rechter waarin uitgelegd kan worden hoe bepaalde zaken afgedaan zijn. De organisaties van politie en justitie hebben interne regels en culturen verheven tot kunst. Proces en procedures gaan voor contacten met mensen.

Van correctief, naar preventief is al een grote stap, maar men moet nog verder naar een proactieve opstelling. Dat wil zeggen, dat alleen de problemen voor zijn, maar normen en waarden opnieuw uitventen bij mensen en laten zien dat de handhaving ervan serieus genomen wordt.

De confrontatie tussen de ontwikkelingen en dilemma's met betrekking tot normen en waarden leidt tot de volgende centrale keuze:

KEUZE:

Wij kiezen voor kleur. Ons uitgangspunt is daarom:

- a) dat allochtonen door zelforganisatie eerst sterk in hun schoenen moeten staan om vervolgens optimaal in de Nederlandse samenleving te kunnen integreren. Eigen scholen en wijken vormen daarbij geen probleem
- b) dat allochtonen pas echt zullen integreren, wanneer dat vanaf het allereerste begin wordt opgepakt. Kortom: geen eigen scholen en een actief spreidingsbeleid

Andere stellingen:

- De huidige verdeling van identiteit gebonden scholen is geen afspiegeling van de identiteit van leerlingen en hun ouders. Om hun identiteit te mogen voeren zullen scholen niet langer kunnen volstaan met het verwijzen naar hun leerlingenaantal. Ze zullen door een koepelorganisatie (PC, Katholiek, Islamitisch of Joods) gecertificeerd moeten worden.
- De bestaande identiteitsgebonden omroepverenigingen moeten vervangen worden door omroepfondsen, die niet gebonden zijn aan een 'verplichte' programmering, zoals quizzes en koffietijdprogramma's
- De kleine criminaliteit kan worden teruggedrongen als de politie naar de burger toe normstellend kan optreden door een sterke lokale aanwezigheid. Hiervoor moet politie andere niet-kerntaken overdragen aan de gemeentelijke overheid.

Kiezen voor Democratie

Verouderd politiek systeem vraagt om vernieuwing

Generaties politici en burgers hebben het huidige politieke stelsel ontwikkeld tot een fraai systeem, dat nu echter onder grote druk staat. Sommigen zeggen als reactie daarop: 'Dit politieke systeem is misschien niet het beste, maar in ieder geval wel het minst slechte dat er te bedenken is'. Anderen zeggen: 'Dit systeem, dat uit de tijd van de stoommachine stamt, kan in zijn huidige vorm geen antwoord bieden op de problemen waarmee het geconfronteerd wordt, en dient fundamenteel veranderd te worden.' Die keuze staat centraal.

Keuze 1: verbeteren van het bestaande systeem

De kwaliteit van het huidige politieke systeem wordt voor een belangrijk deel bepaald door de politici. Voor zover er gebreken kleven aan dit politieke systeem, worden deze eerder veroorzaakt door de wijze waarop de politici ermee omgaan, dan door de wijze waarop het systeem is opgezet. Modieuze vernieuwingsdrang gaat hier echter vaak aan voorbij. Wanneer het CDA wel op een goede wijze politiek bedrijft, ontstaan er goede kansen op een mooie toekomst.

Ons politieke systeem heeft een doel: het dient ervoor te zorgen dat de besluiten over de inrichting van de samenleving met een zo breed mogelijk draagvlak worden genomen. Daarom is een vertegenwoordigende democratie ontwikkeld met een evenredige vertegenwoordiging.

Om de zwakke punten van het huidige politieke systeem te verbeteren is het zinvol om de oorzaken bij de wortel aan te pakken. Allereerst moeten de politici hun houding ten opzichte van de burgers veranderen. Voorts zullen de taken en verantwoordelijkheden van de verschillende spelers, zoals burgers, politici, ambtenaren, politieke partijen en belangengroepen, beter gescheiden moeten worden. Hierdoor wordt de ondoorzichtigheid verminderd en zijn de verantwoordelijken beter op hun woorden en daden aan te spreken. Van groot belang is hierbij dat het primaat van de politiek hersteld wordt. Het kan en mag niet zo zijn dat de regering in zeer belangrijke kwesties volledig voorbij gaat aan de wens van de Tweede Kamer. Om de politiek meer invloed te geven op de ambtenaren, kan bijvoorbeeld op landelijk niveau gedacht worden aan de vorming van een politiek secretariaat op elk ministerie. Om de politiek op provinciaal en (deel)gemeentelijk niveau te verlevendigen kan de mogelijkheid gecreëerd worden om hier colleges weg te kunnen sturen en tussentijdse verkiezingen te houden. Tevens zal het goed zijn de kaste-vorming van beroepspolitici tegen te gaan. Dit kan ondermeer door de duur van lidmaatschappen van politieke organen te limiteren. Uitdrukkelijk moet gesteld worden dat referenda als middel erger zijn dan de kwaal.

Keuze 2: op weg naar een nieuw systeem: gespreide verantwoordelijkheid in politiek bestuur

Het huidige politieke systeem voldoet niet meer. De onmacht van de politiek om richting te geven aan BV Nederland in de zin van het maken van betekenisvolle keuzes vraagt om bezinning voor de toekomst. Politici zijn steeds meer verworpen tot technocraten die goed beleid associëren met doelmatigheid en efficiency.

Uitgangspunt in het nieuwe systeem is dat individuele burgers mondig genoeg zijn prioriteiten van beleid aan te geven en zelf keuzes te maken. Met dit in het achterhoofd zou daarom een systeem ontwikkeld kunnen worden, waarbij in verkiezingen de keuzemogelijkheid voor kiezers drastisch wordt uitgebreid. In een nieuw politiek systeem wordt als uitgangspunt gekozen dat zoveel mogelijk beslissingen direct door de burgers zelf worden genomen. Alle belangrijke beslissingen over issues die bepalend zijn voor het beleid worden op democratische wijze met meerderheid van stemmen genomen. Ook uitvoerders (wethouders, burgemeesters, ministers, topambtenaren?) worden ook direct gekozen. In verkiezingen, individueel of via een partij, kunnen zij zich profileren als beste uitvoerder van het desbetreffende issue.

Kiezers kunnen door middel van referenda toetsen en corrigeren. Referenda waarbij thuis via tweewegkabel gekozen kan worden. Werving & selectie van geschikte uitvoerders veel meer dan nu het geval is een hoofdzaak van politieke partijen. En die worden afgerekend op de kwaliteit van hun uitvoerders. Uitvoerders die hun taak hebben volbracht, worden opgevolgd door andere uitvoerders als nieuwe issues een andere deskundigheid vereisen. Een dergelijk systeem van gekozen uitvoerders en directe invloed van burgers op het beleid door middel van referenda en tussentijdse issue-verkiezingen maken het natuurlijk wel nodig dat er ook een controlerend orgaan is. Vertegenwoordigers worden benoemd door loting, vergelijkbaar met het jurysysteem in de VS.

Het voordeel van dit systeem is, dat er een directe link is tussen beleidslijn en kiezers en uitvoerder en kiezers. Daarmee is de legitimatie van beiden sterk verhoogd. Een ander belangrijk voordeel is, dat partijen meer extreme (en heldere) standpunten kunnen innemen op bepaalde issues: het gaat immers telkens om het specifieke issue.

De confrontatie tussen de ontwikkelingen en dilemma's met betrekking tot democratie leidt tot de volgende centrale keuze:

KEUZE:

Wij kiezen voor democratie. Dat betekent voor ons in principe:

- a) de vertegenwoordigende democratie: uitgangspunt is geen directe zeggenschap van de kiezers, maar vertegenwoordiging via volksvertegenwoordigers
- b) de directe democratie: uitgangspunt is dat vormen van directe zeggenschap en participatie van burgers de boventoon voeren en burgers zoveel mogelijk zelf beslissen

Kiezen voor Partijvernieuwing

Geachte toehoorder, hooggewaardeerd publiek,

Debatteren is een sport, een sport voor politici. Mart Smeets zal er nooit enthousiast voor worden, maar politici hebben eigen verslaggevers zoals Ferry Mingelen en Frits Wester. Het is voor politici van groot belang dat ze regelmatig trainen en zoals voor iedere sport geldt, je kunt er niet vroeg genoeg mee beginnen. Zo hebben de debaters in de Tweede Kamer, zoals Jacques Wallage, vroeger in hun studententijd gedebatteerd. Anderen hebben dat nooit gedaan en die zie je dan ook regelmatig in het stof bijten, maar debatteren is meer.

Debatteren is een life-style. Het debat aangaan, een kritische houding, overal vragen bij durven stellen, verder gaan dan je opponent, af en toe op je bek gaan en toegeven dat je op je bek bent gegaan dat is debating.

Goede voorbeelden van mensen die kritisch denken en regelmatig het debat aangaan zijn mensen als Pim Fortuyn en Frits Bolkestein. Dat ze niet altijd even succesvol zijn kunnen we af en toe in de krant lezen, maar de heren hebben wel het lef om een debat aan te gaan en te leren van hun fouten. Of zoals John F. Kennedy stelde: Debate makes you a better citizen!

Ook de *Confrontatie met de Toekomst* heeft een eigen debatingclub en deze verzorgt zaterdag 1 februari in de ochtendsessie een workshop debatteren. Deze workshop is een eerste kennismaking met debatteren. Welke technieken kunnen we gebruiken in het debat. En hoe gaan we om met verbale en non-verbale aspecten van een presentatie.

In deze deelsessie zal ook een dilemma met betrekking tot partijvernieuwing besproken worden, die in het middagprogramma centraal zal staan:

KEUZE:

Wij kiezen voor partijvernieuwing. Die keus betekent dat het CDA:

- a) het primaat legt bij de versterking van de core-business van een politieke partij; politieke standpuntbepaling en het leveren van volksvertegenwoordigers en bestuurders
- b) het primair een beweging is met politieke doelen; niet meer leggen bij het politieke bestuur, maar dit als een van de middelen zien -naast andere- om haar doelen te bereiken

Kiezen voor Informatisering

Informatiesamenleving: kans of bedreiging

Als politiek het vormgeven van de toekomst van de samenleving is, dan is de invloed van informatietechnologie bij uitstek een politiek thema. Met ontwikkelingen zoals Internet komt de wereld niet alleen binnen handbereik, maar arbeid is daarmee in verschillende sectoren volstrekt mobiel geworden. Ten behoeve van de optimale marketing worden steeds meer gegevens aan elkaar gekoppeld en ontstaat een transparante samenleving waarin de individuele burger weinig meer verbergen kan. Twee voorbeelden uit een ruim scala van ontwikkelingen die rechtstreeks invloed hebben op hoe de samenleving eruit zal gaan zien. Een politiek thema dus, maar kan de politiek hierin nog vormgevend bezig zijn? De maakbaarheid van de samenleving door de politiek wordt zowiezo al betwijfeld, maar bij dit onderwerp lijkt zij zeker in een niet in te halen achterhoede positie te verkeren. Kunnen en willen we dat proces keren? Als wij dan ook de *Confrontatie met de toekomst* willen aangaan, dan kan dit niet op de agenda ontbreken.

Mens en informatie

De informatiesamenleving vraagt om enige regulering. Net als in onze huidige samenleving, kan het niet zo zijn dat alle informatie die beschikbaar is, voor iedereen ook toegankelijk is. Hetzij omdat het om geheime informatie gaat, hetzij omdat de informatie niet geschikt is voor bijvoorbeeld jeugdige personen of illegaal is. Te denken valt hierbij aan pornografie of aan racistische uitingen.

Een van de meest in het oog springende problemen van het internet, zijn vragen met betrekking tot privacy, copyright en vervolgbaarheid van strafbare feiten die gepleegd worden via het internet. Omdat de informatie op het internet in digitale vorm is, doen zich specifieke problemen voor. Digitale informatie kan, zonder verlies van kwaliteit, vele malen worden gekopieerd. Aan de andere kant is het ook zeer gemakkelijk om digitale informatie op zodanige wijze te versleutelen dat het voor derden onmogelijk is te informatie te ontcijferen. Maar ook criminelen zullen dankbaar van deze mogelijkheid gebruik maken.

Tenslotte kunnen er problemen ontstaan op het gebied van privacy. Als we via het internet informatie versturen, loopt die informatie via vele schakels. Onderweg kan onze informatie ongemerkt gekopieerd worden. Verder zal het steeds gemakkelijker worden om de persoonlijke gegevens-bestanden aan elkaar te koppelen. Dit kan vele voordelen bieden (bijvoorbeeld, met slechts één chip-card kan men gebruik maken van alle (overheids)diensten), echter vragen op het gebied van de bescherming van de privacy werpen zich ook ogenblikkelijk op.

Een goede manier om grip te krijgen op de informatiestromen is het reguleren en controleren van diegenen die informatie vervoeren. Denk bijvoorbeeld aan een exploitant van een telefoonnet, de kabel-exploitant of een internet-provider. Wij gebruiken de term provider om vervoerders van informatie aan te duiden. Wij vinden dat providers hun diensten pas mogen aanbieden als zij aan een aantal eisen voldoen op het gebied van bescherming van gebruikers. In onze ogen providers verplicht zijn de identiteit vast te stellen van degenen die gebruik maken van hun diensten en de gegevens over hun cliënten niet aan derden leveren. Ze kunnen niet aansprakelijk worden gesteld voor strafbare feiten die via hun dienst worden gepleegd. Justitie kan wel om de gegevens vragen. De overheid kan verplichten bepaalde links voor (sommige) gebruikers ontoegankelijk te maken, of van een waarschuwing te voorzien. Hiertoe wordt een keurings-instantie in het leven geroepen die, op aangeven van burgers, links beoordeelt.

Informatietechnologie en democratie

Als we kijken naar het huidige functioneren van de democratie dan blijkt dat deze in de praktijk haar pretentie niet kan waar maken. De democratie is bijna verworden tot een ambtocratie: een heerschappij van ambtenaren of daarmee in denken of doen verwante personen. De nieuwe media en de informatiesnelweg zal het voor de overheid mogelijk maken deze burger als nooit te voren te informeren en te raadplegen. Er kunnen echte discussieplatforms ontstaan over door de overheid voorgenomen beleid. Als informatietechnologie een grote ontwikkeling tot in de huiskamer doormaakt, dan zijn er grootse perspectieven voor de democratie.

De confrontatie tussen de ontwikkelingen en dilemma's met betrekking tot informatisering leidt tot de volgende centrale keuze:

KEUZE:

Wij kiezen voor partijvernieuwing. Wij kiezen binnen de partij bij de vorming van de kandidatenlijsten voor:

- a) het handhaven van het huidige 'getrapte' systeem, waarbij het CDA-kader het primaat heeft
- b) rechtstreekse verkiezing door de CDA-leden zelf

Andere stellingen:

- De overheid is niet in staat sturend op te treden in de ontwikkelingen van de informatiesamenleving. Vanuit privacy-overwegingen en een dreigende informatie-tweedeling zou dit wel moeten.
- De discussie over de identificatieplicht is met de mogelijkheden van onder andere de chipkaart een achterhaalde geworden. De overheid moet hiervan gebruik maken.
- De informatiesnelweg zal het mogelijk gaan maken om tot een digitale raadpleging over te gaan. Het referendum wordt daarmee een dagelijkse praktijk. Deze ontwikkeling is wenselijk om te bevorderen, maar mag de vertegenwoordigende democratie niet vervangen door een directe.

Discussiestellingen voor het middagprogramma:

Keuzes voor de Toekomst

1 Wij kiezen voor christendemocratie:

Voor ons betekent dat in essentie:

- a) kiezen voor politieke standpunten waarmee wij zo veel mogelijk kiezers trekken
- b) politieke stellingnames die geïnspireerd worden door onze christendemocratische uitgangspunten, ook als dat electoraal minder goed ligt

2 Wij kiezen voor geloofwaardigheid

Dat betekent dat CDA politici voor ons in de eerste plaats:

- a) vertolken wat er onder de mensen leeft
- b) hun eigen lijn vasthouden en de publieke opinie daarvan proberen te overtuigen

3a Wij kiezen voor betrokkenheid

Daarom kiezen wij in de eerste plaats voor:

- a) financiële maatregelen, die ouders in staat stellen (een gedeelte van hun) betaald werk op te geven en zelf voor hun kinderen te zorgen
- b) praktische faciliteiten als zorgverlof en goede kinderopvang, die ouders in staat stellen om betaald werk te combineren met de opvoeding van kinderen

3b Wij kiezen voor zorg

Zorg voor elkaar moet concreet gemaakt worden:

- a) doordat de overheid mensen actief stimuleert om zorgtaken te vervullen
- b) doordat het professionele zorgcircuit stevig versterkt wordt

4 Wij kiezen voor cohesie

Als christendemocraten willen we daarom:

- a) een sociaal beleid dat zich kenmerkt door het stimuleren van participatie in het betaalde arbeidsproces
- b) een sociaal beleid waarbij iedereen een voldoende inkomen heeft om, uitgaande van de eigen mogelijkheden aan de samenleving te kunnen deelnemen

5 Wij kiezen voor investeren in de toekomst

Wij verwachten van christendemocratische politiek

- a) dat we de (auto)mobiliteit accepteren en voldoende (infrastructurele) voorzieningen treffen om deze groei op te vangen
- b) dat we alles op alles zetten om de mobiliteitsgroei af te remmen

6 Wij kiezen voor duurzaamheid

Daarom vinden wij dat:

- a) winst ten aanzien van milieu en duurzaamheid op korte termijn desnoods ten koste mag gaan van koopkracht en/of werkgelegenheid
- b) winst ten aanzien van milieu en duurzaamheid op korte termijn niet ten koste mag gaan van koopkracht en/of werkgelegenheid

7 Wij kiezen voor een gezonde wereld

Dat betekent voor ons dat in ontwikkelingslanden:

- a) pas bij een bepaald stadium van economische ontwikkeling rekening gehouden kan worden met sociale of ecologische criteria
- b) bij de economische ontwikkeling al op voorhand ecologische en sociale voorwaarden moeten worden gehanteerd

8 Wij kiezen voor kleur

Ons uitgangspunt is daarom:

- a) dat allochtonen door zelforganisatie eerst sterk in hun schoenen moeten staan om vervolgens optimaal in de Nederlandse samenleving te kunnen integreren. Eigen scholen en wijken vormen daarbij geen probleem
- b) dat allochtonen pas echt zullen integreren, wanneer dat vanaf het allereerste begin wordt opgepakt. Kortom: geen eigen scholen en een actief spreidingsbeleid

9 Wij kiezen voor democratie

Dat betekent voor ons in principe:

- a) de vertegenwoordigende democratie: uitgangspunt is geen directe zeggenschap van de kiezers, maar vertegenwoordiging via volksvertegenwoordigers
- b) de directe democratie: uitgangspunt is dat vormen van directe zeggenschap en participatie van burgers de boventoon voeren en burgers zoveel mogelijk zelf beslissen

10a Wij kiezen voor partijvernieuwing

Die keus betekent dat het CDA:

- a) het primaat legt bij de versterking van de core-business van een politieke partij; politieke standpuntbepaling en het leveren van volksvertegenwoordigers en bestuurders
- b) het primair een beweging is met politieke doelen; niet meer leggen bij het politieke bestuur, maar dit als een van de middelen zien -naast andere- om haar doelen te bereiken

10b Wij kiezen voor partijvernieuwing

Wij kiezen binnen de partij bij de vorming van de kandidatenlijsten voor:

- a) het handhaven van het huidige 'getrapte' systeem, waarbij het CDA-kader het primaat heeft
- b) rechtstreekse verkiezing door de CDA-leden zelf

Wie niet kiest, verliest

**Tien confronterende keuzes voor
de toekomst van de christen-democratie**

Wie niet kiest, verliest

Tien confronterende keuzes
voor de toekomst van de christen-democratie

De toekomst van de christen-democratie staat op de tocht. Het blijkt niet gemakkelijk voor de christen-democratie om in de dagelijkse politiek te laten zien waar het nou werkelijk om gaat. Neemt het CDA nou gewoon een middenpositie in op de versleten links-rechts-meetlat die nog steeds langs de Nederlandse politiek wordt gelegd? Is het eigenlijk wel verstandig om zoiets als 'evangelische inspiratie' te willen vertalen in concrete politieke opvattingen? Werkt de grondslag niet veel vaker vertroebelend dan verduidelijkend? Kunnen we niet beter ophouden voortdurend te refereren aan grote idealen, wanneer de praktijk toch niet de handelingsvrijheid biedt om ze te realiseren?

Wij, als relatieve nieuwkomers in de christen-democratie zijn met hooggespannen verwachtingen binnengestapt in een partij met aansprekende idealen. Wij willen daar meer van terugzien dan de macht der gewoonte. In dit pamflet doen wij een poging in tien uitspraken scherp te verwoorden welke problemen de christen-democratie in Nederland anno 1997 heeft en vooral ook: wat wij vinden dat er aan gedaan moet worden. De christen-democratie is nog niet van ons af. Wij blijven haar confronteren met haar identiteit. Met haar toekomst.

De keuzes waar de christen-democratie voor staat, zijn niet makkelijk. Ze vergen een andere inhoudelijke benadering van politiek, ze eisen een betere communicatie, ze vragen om een andere partijcultuur en om daarbij passende mensen. De keuzes zijn gericht op de lange termijn. Dat wil zeggen dat ze voor een belangrijk deel in de eerste jaren van de volgende eeuw moeten worden gerealiseerd. Zulke keuzes zijn voor ons een noodzakelijk gevolg van de visie dat de christen-democratie een beweging van de toekomst is.

De keuze is aan de partij. De keuze is aan mannen en vrouwen die bereid zijn binnen de christen-democratie hun verantwoordelijkheid te nemen. Er heerst in onze partij een hardnekkig misverstand dat keuzes langdurig kunnen worden vermeden. Natuurlijk hoeft niemand in de fuik te zwemmen van een ééndimensionale keuze tussen markt en overheid. Een helder, eigen profiel is nodig, wil het CDA ook na de eeuwwisseling nog toegevoegde waarde hebben. Wie niet kiest, verliest in elk geval.

1. Kiezen voor herkenbare christen-democratie

Christen-democratie is bepaald geen vanzelfsprekende keuze

‘Als christen-democratie nog niet zou bestaan, zou ze moeten worden uitgevonden’, luidde de centrale stelling tijdens de grote Confrontatie-bijeenkomst in 1996. Het overgrote deel van de aanwezigen (86%) was het daar mee eens. Maar uit de discussie bleek dat een keuze voor de christen-democratie voor niemand van ons vanzelf spreekt. De manier waarop partijen hun ideeën in de concrete politiek weten vorm te geven, is bepalend voor de aanhang onder kiezers en voor de steun van hun leden. Een verstandige partij vergeet nooit dat kiezers en leden een keuze hebben. De keuze voor de christen-democratie moet worden verdiend.

Er is al genoeg ‘midden’ in de Nederlandse politiek

De keuze kan ook worden verdiend. Het politieke midden trekt. Over het overgrote deel van de politieke problemen en over de te kiezen oplossingen zijn politieke partijen in Nederland het eens. De ‘consensus-democratie’ doet haar naam elke dag eer aan. En hoezeer we ook van spektakel houden: de resultaten ervan kunnen internationaal de toets der kritiek goed doorstaan. Maar redelijkheid en de consensus hebben één groot probleem: wat voegen verschillende partijen behalve consensus nog aan elkaar toe? Dat is een vraag waarop elke partij haar eigen antwoord moet geven. Juist in de oppositie wordt deze vraag een overlevingsvraagstuk. Wie niet slaagt in het formuleren van een antwoord, belichaamt het politieke midden en heeft dus geen zelfstandig bestaansrecht.

Identiteit moet blijken uit principiële keuzes

Het CDA is een ‘volkspartij’. Een partij die weet wat mensen beweegt en die hen verenigt op basis van een eigen en herkenbaar alternatief. De visie van het CDA kan goede antwoorden geven op de problemen van vandaag, mits het CDA de waarden begrijpelijk vorm weet te geven in zijn politieke opstelling. Het CDA moet in de afwegingen die het maakt voor z’n drijfveren uitkomen. Wij vinden dat christelijk-sociale waarden daarvoor een goed uitgangspunt zijn. Een benadering waarin solidariteit, betrokkenheid en zorg voor elkaar en de leefomgeving belangrijke drijfveren vormen. Politiek dien niet blijft steken in mooie woorden en opportunistische standpunten, maar herkenbaar is aan haar daden. Wij kiezen daarom voor geïnspireerde christen-democratische politiek. Identiteit is dus belangrijker dan ooit. Waar christen-democratie nog niet bestaat, moet ze worden uitgevonden.

2. Kiezen voor geloofwaardigheid

Politici zijn gekozen om te kiezen

Politici zijn er om de keuzes te maken. Een politicus die meewaait met opiniepeilingen ('ik ben toch volksvertegenwoordiger?') deugt niet voor zijn vak. Een goed politicus durft deel te nemen aan het maatschappelijke debat, keuzes te maken en te verantwoorden en opinie-leider te zijn. De politiek is er niet bij gebaat wanneer politieke problemen worden teruggebracht tot technische kwesties of wanneer bij voorbaat met compromissen genoeg wordt genomen. Kiezen vergt moed. Dat verwachten wij van christen-democratische volksvertegenwoordigers. Waar die duidelijkheid ontbreekt, ligt ongeloofwaardigheid op de loer.

Onverdunde idealen

Gebrek aan helderheid wordt vaak veroorzaakt door het streven naar het 'algemeen belang'. In reactie daarop is het steeds normaler geworden om zich politiek te organiseren op deelbelangen. Ouderen, boeren en tegenstemmers onttrekken zich inmiddels openlijk en met wisselend succes aan de jarenlange traditie van consensus en algemeen belang. Organisatie op deelbelangen heeft overigens ook voordelige kanten. Via actiegroepen geven mensen uiting aan hun betrokkenheid. Die bewegingen inspireren. Door hun heldere doelen, onversneden idealen en concrete acties. Daar kunnen traditionele politieke partijen vaak niet aan tippen... tenzij ze beter hun best doen.

Concrete doelen en visie

Wat kan de christen-democratie leren van actiegroepen? Allereerst natuurlijk dat het sterke bondgenoten kunnen zijn bij het werken aan gedeelde idealen. Maar we kunnen ook iets leren van de flair en de stijl van werken van moderne one-issue bewegingen. Een politieke partij die wint aan helderheid, idealisme en concreetheid, zal overtuigen. Mits haar boodschap past in de visie op de samenleving die die partij uitdraagt. We verwachten dus nogal wat van de christen-democratie in de komende jaren: een heldere boodschap, onverdunde idealen, zeer concrete doelen en tastbare resultaten.

3. Kiezen voor verantwoordelijkheid

Christen-democratie blijft uitdagen

Christen-democratie weerspiegelt een eigen kijk op het leven. Het geeft weer dat de samenleving niet vrijblijvend en zonder enige verplichting is. Het laat zien dat mensen pas in relatie tot elkaar tot hun recht komen. Dat ieder mens telt, evenals zijn of haar bijdrage aan een leefbare samenleving. Christen-democratie daagt mensen uit om hun verantwoordelijkheid te nemen. Op hun werk, in hun wijk, in hun gezin, op school of op de sportvereniging. Kenmerk voor de christen-democratie is dat een sterk beroep wordt gedaan op het zelfordenend vermogen van de samenleving. Wij verwachten van christen-democraten dat ze steeds opnieuw wegen vinden om mensen te confronteren met hun eigen verantwoordelijkheid. Dat waar mogelijk ruimte bieden voor het benutten ervan.

Meer dan een mooi verhaal: uitvoering en handhaving

Jazeker, de overheid mag moraliseren. Maar ze kan dat alleen doen wanneer ze zich tot het uiterste inspant om haar eigen zaakjes in orde te hebben. Fraaie verhalen over 'waarden en normen' zijn alleen geloofwaardig, wanneer we weigeren te accepteren dat overheidsinstellingen de regels aan hun laars lappen, bedrijven zich weinig maatschappelijk gedragen of mensen hun verantwoordelijkheid ontlopen. Christen-democraten mogen het dan ook niet laten bij mooie verhalen, nota's en wetgeving, maar houden in de gaten wat er in de praktijk van terecht komt. Christen-democratie eist van de overheid een kritische blik op haar eigen regelgeving. Uitvoering en handhaving zijn jarenlang blinde vlekken zijn geweest voor beleidsmakers bij rijk, provincies en gemeenten. De christen-democratie moet bovengemiddeld scherp zijn op de kwaliteit van de uitvoering en van de handhaving. Want met die kwaliteit staat of valt de geloofwaardigheid van het openbaar bestuur.

4. Kiezen voor betrokkenheid

Meer ruimte voor betrokkenheid

Politici die spreken over de teloorgang van de onderlinge betrokkenheid tussen mensen in deze tijd en over gebrek aan idealisme, hebben last van misplaatste nostalgie. Met het verantwoordelijkheidsbesef en de onderlinge betrokkenheid van mensen is weinig mis. Wel met de ruimte die ze krijgen om daaraan invulling te geven. Overheden zijn in het verleden te snel op de stoel van burgers gaan zitten. Op de weg van schaalvergroting en professionalisering zijn we te ver doorgeschooten. Het maatschappelijk

initiatief moet weer aan de samenleving worden teruggegeven. Maatschappelijke samenhang kan alleen van onderop tot stand komen. Begrip voor elkaar kan alleen ontstaan wanneer mensen elkaar leren kennen. Solidariteit kan alleen voortbestaan wanneer ze wordt beleefd en niet uitsluitend in premies wordt uitgedrukt.

Versterken ruggengraat samenleving

Betrokkenheid en solidariteit vormen het hart van de christen-democratie, gebaseerd op de evangelische opdracht van naastenliefde. Mensen worden juist mens door wat ze als mensen voor elkaar betekenen. Het is van levensbelang dat we het voor mensen mogelijk maken hun verantwoordelijkheid te nemen. Overheden kunnen mensen en hun verbanden hierbij ondersteunen. Via stimuleringsmaatregelen, maar ook via wetgeving die de hardnekkige en eenzijdige gerichtheid op betaald werk moeten doorbreken. Dat betekent dus een wettelijk recht op deeltijdwerk, verbetering van regelingen voor zorg- en calamiteitenverlof, invoering van een maatschappelijke dienstplicht voor jongeren en meer faciliteiten voor vrijwilligers en mantelzorgers. Wanneer wijk- en dorpsverenigingen meer zeggenschap krijgen, kan dat de betrokkenheid ook flink vergroten. Geef het welzijnswerk nieuwe kansen om wijkactiviteiten en bijvoorbeeld projecten 'ouderen voor ouderen' te stimuleren.

Zorgen voor elkaar

In een samenleving waar 'werken, werken, werken' het credo vormt, wordt onderlinge zorg ondergewaardeerd. Wie kinderen opvoedt of informele zorg verleent, wordt daarvoor eerder gestraft dan beloond. Op de maatschappelijke ladder wordt onbaatzuchtige inzet niet hoog aangeslagen en wie niet heel goed oppast, krijgt op de langere duur de rekening gepresenteerd in de vorm van een slecht pensioen. Doorgaan op deze weg, kan dramatische gevolgen hebben. Als christen-democraten pleiten wij daarom voor meer ruimte voor gezinsleven en willen wij de informele zorg in de schijnwerpers plaatsen. In het publieke leven moet scherper doorklinken dat ieder mens op verschillende momenten zorgtaken heeft te verrichten. Zorgen voor elkaar is geen sluitstuk op de begroting. Het is geen afvalbak of verlengstuk van het professionele circuit. Onderlinge zorg biedt samenhang en een menselijk gezicht aan onze samenleving en heeft daarmee een geheel eigen, onvervangbaar karakter.

5. Kiezen voor cohesie

Een valse keuze tussen overheid en markt

Er waart een vals dilemma door de Nederlandse politiek. Politieke hoofdkeuzes zouden zijn terug te voeren op de keuze voor méér markt of méér overheid. De oppositie door het CDA heeft er kennelijk niet toe mogen leiden dat de derde weg die al sinds mensenheugenis een prominente rol speelt in de Nederlandse politiek, serieus wordt genomen. Alsof maatschappelijke samenhang kan worden bepaald door overheid of markt. Gewoon 'de boel bij elkaar houden', is anno 1997 een behoorlijke ambitie. Verantwoordelijkheid is daarbij geen wondermiddel, maar wel een nog te vaak verwaarloosd aangrijpingspunt. Van de christen-democratie zou je verwachten dat ze dit alternatief tenminste met verve presenteert.

Kansrijk-kansarm

Onze samenleving lijkt in hoog tempo uiteen te vallen. Het gaat steeds beter met het overgrote deel van Nederland, maar een toenemend aantal mensen heeft aan de economische groei geen deel. 'Geen deel hebben' betekent tegelijk dat een grote groep ouderen en uitkeringsgerechtigden onvoldoende geld krijgt om van rond te komen en dat het daarmee feitelijk onmogelijk wordt voor deze groep om te participeren. Met name dat laatste moet voor christen-democraten zwaar wegen. Waar mensen niet langer kunnen meedoen, beschouwen christen-democraten het als een rechtstreekse overheidsverantwoordelijkheid om het uitgangspunt waar te maken dat elk mens telt. Dat vergt een actief armoedebeleid, waarin maatwerk kan worden geleverd via kwijtschelding en bijzondere bijstand. Dat vergt ook een humane maatschappelijke opvang, waarin voorop staat dat mensen worden gestimuleerd om weer deel te nemen aan het maatschappelijk leven en nuttig werk te verrichten. Maar het kan ook niet zonder dat het structurele beeld goed in de gaten moet worden gehouden. Het is immers een fatsoensnorm dat bij groeiende economische mogelijkheden de armoede in Nederland wordt teruggedrongen.

Investeren in kennis

Een tweedeling tussen kansrijk en kansarm voltrekt zich niet alleen langs economische lijnen. In de kennis- en informatiemaatschappij worden ook andere scheidslijnen zichtbaar. Wie niet met computers kan omgaan en onvoldoende op de hoogte is van nieuwe technologische ontwikkelingen, loopt het risico buitenspel te komen staan. Kennis is macht. Investeren in kennis, in onderwijs dus, is daarom een speerpunt voor christen-democraten. Dat begint bij de jeugd, maar kent geen eindpunt. Permanente

educatie, waarbij mensen zich met enige regelmaat bijscholen, is nodig om uitvallers te voorkomen.

Sterk-zwak

Onder geen voorwaarde accepteert de christen-democratie wat anno 1997 normaal lijkt te worden. Een mensonterend tekortschietende capaciteit in verzorgings- en verpleegtehuizen. Wachtlijsten voor ouderen en gehandicapten die in aanmerking willen komen voor zorg. Daklozen in de steden, als zichtbaar gevolg van de 'vermaatschappelijking van de psychiatrische zorg' Bijstandsmoeders, die met hun beperkte mogelijkheden nauwelijks in staat worden gesteld hun kinderen een goede jeugd te geven. Als ieder mens telt, bewijzen we dat bij degenen die in de hoek zitten, waar de klappen vallen. Inderdaad, concrete voorbeelden kosten geld. Maar beschaving is dan ook allerminst goedkoop.

Internationaal: vreedstaken, hulp en mensenrechten

Dat elk mens telt, heeft ook een internationale dimensie. Ontwikkelings-samenwerking is geen populair thema. Vreedstaken inmiddels ook niet meer. En vluchtelingenbeleid is al een tijdje uit. Toch zijn het bij uitstek deze terreinen waarin we van christen-democraten meer verwachten. Internationale solidariteit, zeker bij toenemende economische mogelijkheden in eigen land, mag niet uit de aandacht verdwijnen.

6. Kiezen voor duurzaamheid

Milieubeleid: werk maken van uitvoering

Wij verwachten in het CDA een politieke partij die een prikkelende rol speelt. Het beleid is klaar. De reductiepercentages zijn vastgesteld. We bevinden ons nu in de levensgevaarlijke fase van de uitvoering. 'Paars' scoort daarop niet, maar het CDA doet weinig om de regering en de deelnemende partijen aan beloftes uit 1994 te herinneren. En da's jammer, ook voor de christen-democratie. Want milieu is geen zaak van snelle successen. Teleurstelling ligt op de loer. Wat is er eigenlijk tegen wanneer een partij concrete doelen stelt over zalmen in de Rijn, of over de aanleg van de Zuiderzeelijn? Waarom maken we geen werk van de bescherming van de Waddenzee? Het Groene Hart was een aardig voorbeeld. Vliegveld Beek niet. Ook hier: heldere doelen en zichtbare resultaten.

Spreek eens tot de verbeelding!

Milieubeleid staat of valt succes met de toewijding van mensen. Een beter milieu begint waar mensen bereid zijn zelf het heft in handen te nemen.

Door de auto gewoon te laten staan. Door het thermostaat wat lager te zetten. Een beter milieu begint waar collega's veranderen in carpoolers. Waar sociale partners, consumenten en producenten laten zien dat het milieu mede hun verantwoordelijkheid is. Moderne christen-democraten dagen daar voortdurend toe uit. Goede christen-democraten zetten vervuilers aan het denken. We kunnen de creativiteit en het verantwoordelijkheidsgevoel van bedrijfstukken, of het nu gaat om de intensieve veehouderij of de petrochemische industrie, beter benutten door de vereiste reductie te laten verzorgen door en onder verantwoordelijkheid van bedrijven zelf. Te weinig worden successen van creatieve bedrijven zichtbaar gemaakt. Te weinig ook, wordt creativiteit met helder lange termijnbeleid, harde voorwaarden en financiële prikkels gestimuleerd.

Voor ecologisering van het belastingstelsel

Daarnaast wordt het tijd dat we over onze traditionele beduchtheid voor financiële instrumenten heenstappen. Wij moeten bewust kiezen voor instrumenten die vrijwillige investeringen in de eigen milieuzorg uitlokken. Dat kan door de aankondiging van een substantiële verhoging van de energieprijs over vijf jaar, of door het zwaarder belasten van relatief vuile producten of diensten. Waar een wil is, is een weg. Het woord 'ecotax' is de laatste maanden nauwelijks meer gevallen. Het was in onze kring ook geen populair begrip. Natuurlijk gaat het niet om de term, maar wel om een herkenbare inzet. Politici die de leefomgeving serieus nemen, bevorderen de relatie tussen belastingen en milieubelastende goederen en diensten.

Geen gidsland, maar wel voorhoede

Prima, we zullen het woord 'gidsland' niet in de mond nemen. Natuurlijk raken Europa en de mondiale concurrentie in alles onze kansen op een succesvol milieubeleid. En uiteraard kunnen we niet in 'splendid isolation' even nieuwe normen gaan vaststellen. Maar wanneer we dat roepen, dan verwachten we tenminste dat het CDA zich in Brussel en Den Haag sterk maakt voor het omarmen van scherpe regels uit andere Europese landen en van belangrijke internationale concurrenten, zoals de Verenigde Staten. En ook verwachten we warme christen-democratische pleidooien voor een beter milieu, overal waar het ter sprake komt. Een voorhoederol is allerm minst te veel gevraagd.

7. Kiezen voor de steden

Geen gecultiveerde tegenstelling stad-platteland

Wanneer we ons zorgen maken over veiligheid, leefbaarheid en tweedeling in de samenleving, dan maken we ons zorgen over de stad. Uit het Sociaal Cultureel Rapport dat in september verscheen is geen andere conclusie mogelijk. De potenties van steden zijn nationale kansen. Hun bedreigingen zijn nationale problemen. Om die aan te pakken is samenhang nodig en deregulering, grotere bevoegdheden voor stadsbesturen en meer financiële armslag.

Alles wat hier over de steden wordt gezegd, laat natuurlijk onverlet dat de christen-democratie ook aandacht moet besteden aan de problemen van kleine kernen op het platteland. De leefbaarheid, het voorzieningenniveau in kleine dorpen en de toenemende werkloosheid in sommige landelijke gebieden verdienen meer aandacht dan ze krijgen.

Kritisch op prestaties in grote stedenbeleid

Maar geen zinnig denkend mens, en zeker geen christen-democraat kan om de doelen van het grote stedenbeleid heen. Vanzelfsprekend moeten we investeren in veiligheid. Natuurlijk moet de overheid zorgen voor de meest kwetsbare mensen, zoals ze juist in steden zijn aan te treffen: dakloos, verslaafd, in psychische nood, financieel aan de grond, zonder uitzicht op werk. Zonder twijfel moet alles op alles worden gezet om gettovorming en verpaupering van stadsdelen tegen te gaan. Wij verwachten van de christen-democratie dat ze vlijmscherp is op de geboekte resultaten. Dat ze tegengaat dat de stadsvernieuwing wordt 'afgebouwd' terwijl er veel te weinig geld is voor de noodzakelijke aanpak van naoorlogse wijken. De coördinatie tussen departementen blijft lastig. En de afnemende middelen worden uitgesmeerd over steeds meer steden.

Eigen constructieve ideeën

Het is overigens voor de christen-democratie niet genoeg om de regering aan haar beloftes te houden. Geloofwaardige christen-democraten gaan ook bij zichzelf kritisch na of ze grote steden genoeg hebben te bieden. Wie kiest voor de steden, volstaat niet met kritiek op paars beleid, maar maakt werk van oplossingen voor de genoemde stedelijke problemen. Verlies van belangstelling voor de steden is op termijn de dood in de pot.

8. Kiezen voor kleur

Pluriforme samenleving is ook een prachtkans

Nederland is van oudsher een land van minderheden. Dat stempelt nog steeds onze cultuur. Maar nog nooit was de pluriformiteit zo groot als tegenwoordig. Dat brengt natuurlijk problemen met zich mee. Tolerantie, zeker voorzover die geconcentreerd moet worden opgebracht in arme stadswijken, kent grenzen. Maar tegelijkertijd betekent de culturele diversiteit een geweldige impuls voor betrokkenheid en eigen inbreng in de eigen omgeving. Moderne christen-democraten zien dat en kiezen voor evenwicht in hun benadering: oog voor de problemen, maar ook ruimte voor wat nieuw is en verrijking betekent.

Kleur als bestaansvoorwaarde

Verschillende kleuren zijn de essentie van het Nederlandse publieke bestel, dat er toe dient het publieke debat te voorzien van zo veel mogelijk verschillende invalshoeken. En het is de kunst voor omroepen die aan dit bestel in Nederland vorm geven om daarmee een zo breed mogelijk publiek te bestrijken. Slagen ze daar op enig moment niet meer in, dan betekent dat dat we de omroepbijdrage beter anders kunnen besteden. Voor christen-democraten betekent dat dat de blinde liefde voor omroepverenigingen voorbij is. En ondertussen is het aan omroepen zelf om door permanente vernieuwing en door een herkenbare invulling er voor te zorgen dat ze de publieke ondersteuning waard blijven

Onderwijs: zoek de verschillen

Voor het onderwijs geldt in feite hetzelfde. Christen-democratie en bijzonder onderwijs worden al een eeuw in één adem genoemd. Wie iets lelijks zegt over bijzondere scholen, geven wij er van langs met artikel 23 van de Grondwet. Het is de vraag of die verkrampde benadering op termijn de meest vruchtbare is. Moderne christen-democraten proberen de grote voordelen (identiteit, waardenoverdracht, betrokkenheid van ouders) van het bijzonder onderwijs te benutten. Daarvoor is het nodig om bijzonder onderwijs uit te dagen op zoek te gaan naar de verschillen. Wat maakt bijzondere scholen eigenlijk bijzonder? Welke plaats hebben ouders daarin? Verdedigen we iets van waarde of verschuilen we ons achter een etiket? Ook hier geldt dat identiteit tot iets verplicht. De kracht ligt in verscheidenheid: kies dus voor kleur.

De eigen kleurverschillen

Een partij die volkspartij wil zijn, geeft ook in eigen gelederen aan pluriformiteit kansen. Juist voor het CDA liggen prachtige kansen in een samenleving waarin de ontvankelijkheid voor religie nieuwe vormen aanneemt. Dat ook andere groepen dan voorheen zich bij de C van het CDA thuis kunnen voelen, moet onder christen-democraten niet als een risico maar als een uitdaging worden opgevat.

9. Kiezen voor democratie

Niet voor niets: christen-*democratie*

Christen-democraten zien de mens als drager van verantwoordelijkheden. Deel uitmaken van een samenleving is niet vrijblijvend. Als wij verantwoordelijkheid en betrokkenheid een kans willen geven, dan vraagt dat om democratisering. Veel te lang hebben christen-*democraten* democratisering gezien als iets wat al lang was gerealiseerd. Democratie is geen gegeven, maar moet steeds opnieuw worden bereikt. Van geen enkele methode staat van tevoren vast dat ze succes heeft. Zorgvuldig moet daarom worden afgewogen van welke betrokkenheid een versterking van de democratie valt te verwachten en welke 'vernieuwing' naar haar aard juist de kwaliteit van de besluitvorming in de weg zal staan. Maar angst voor verandering, de vrees voor verlies van posities of een gebrek aan architectonische kritiek mag nooit de reden zijn voor een te grote terughoudendheid bij de beoordeling van initiatieven om de werking van de democratie te verbeteren. Dat zou dan ook de inzet van christen-democraten moeten zijn in discussies over referenda (in welke vorm en op wiens initiatief dan ook) en over de gekozen burgemeester (door wie dan ook): beoordeling van de mogelijkheid de democratie er mee te verbeteren.

Om te beginnen in Europa

Als er iets is dat burgers er van weerhoudt om mee te beslissen, is het wel de ondoorzichtigheid van de besluitvormingsstructuren. Dat komt voor in Nederland, maar het meest schrijnende voorbeeld is wel de besluitvorming in de Europese Unie. Vrijwel nooit is scherp wie voor welke beslissing verantwoordelijk is. Wie het besluitvormingsproces van de Europese politiek probeert te doorgronden, krijgt sterretjes voor zijn ogen. Burgers, media en belangengroepen krijgen er geen vat op. Ook bestaat er een tekort aan parlementaire controle. Niet de Europese Commissie maakt daar de dienst uit, gecontroleerd door het Europees Parlement, maar de Raad van Ministers. De nationale parlementen hebben natuurlijk geen grip op wat in Europa gebeurt. Een belangrijke stap voor de democratisering van Europa

is het aanbrenge van normale parlementaire verhoudingen. Het zou niet zo gek zijn, als het Nederlandse voorzitterschap daarvoor wordt benut.

Functionieverlies politiek openbaar bestuur

De discussie over het democratisch gehalte van het openbaar bestuur en van het 'primaat van de politiek' vraagt anno 1997 om een verstandige en selectieve benadering. In brede kring wordt inmiddels ingezien dat het maatschappelijk belang van het politieke bestuur afneemt. Politieke processen verplaatsen zich naar dominante sectoren in het maatschappelijk leven. Het is voor ons de vraag of dit functionieverlies voor de vertegenwoordigende democratie altijd erg is. Het kan winst betekenen wanneer daardoor de maatschappelijke betrokkenheid bij politieke processen kan worden versterkt. Zijn we daarin in staat tot een genuanceerde en verstandige benadering en weten we nieuwe wegen te combineren met behoud van politieke inbreng?

Investeren in maatschappelijke democratie

Het opmerkelijke is dat juist betrekkelijk traditionele partijen, die het vermogen hebben om in de samenleving ook op een andere manier te opereren dan uitsluitend door het selecteren van politieke vertegenwoordigers, in de toekomst een relatief sterke positie kunnen innemen. Opvattingen van partijen kunnen er toe doen, wanneer ze met kracht worden ingebracht in het maatschappelijke debat. Misschien vereist dat wel dat we het bestuurlijke 'primaat van de politiek' op belangrijke terreinen laten varen. De erkenning van de 'verplaatsing van de politiek' naar de samenleving kan niet zonder gevolgen blijven voor de politieke 'arena' van politieke partijen. De drie politieke hoofdstromen in Nederland zijn ontstaan als bewegingen die correcties wensten aan te brengen op maatschappelijke ontwikkelingen. Binnen het verband van de zuil werd vrijwel geen middel onbenut gelaten (kranten en omroepen, fanfares en huisvesting, toneel en scholen). De zuilen zijn grondig ontmanteld. Maar dat neemt niet weg dat er nog steeds maatschappelijke organisaties zijn die graag bereid zijn in het maatschappelijke debat een rol te spelen. Dat biedt perspectieven voor een bredere samenwerking. De langdurige ervaring die het CDA heeft in het onderhouden van intensieve contacten met maatschappelijke organisaties kan daarbij van pas komen.

10. Kiezen voor partijvernieuwing

Nieuwe mores

Politieke partijen blijven belangrijk voor de werking van de democratie. Wat ons betreft dus niet alleen als de afdeling personeelszaken van het openbaar bestuur, maar ook als actieve actor in het maatschappelijk debat. Via politieke partijen kunnen idealen worden omgezet in concrete politiek. De openheid van partijen bepaalt voor een belangrijk deel de toegankelijkheid van de politiek voor nieuwe ideeën. Interne partijdemocratie, ruimte voor discussie, gelegenheid voor partijleden om de standpunten van hun partij zo rechtstreeks mogelijk te beïnvloeden zijn voor de democratie in Nederland van groot belang. Dat de manier waarop dat gebeurt anders moet dan in de afgelopen honderd jaar, is duidelijk. De interesse van burgers bij de oude partijverbanden is klein en bestaat bijna alleen nog maar bij het kader. Wij pleiten daarom voor meer directe invloed van de leden van het CDA, niet alleen bij de vaststelling van een verkiezingsprogram, maar ook bij het opstellen van concept-kandidatenlijsten. Bestuursleden op lokaal en landelijk niveau moeten bereid zijn om een deel van hun invloed af te staan ter wille van meer mogelijkheden van directe invloedsoefening door leden.

Nieuwe methoden

Doel van een politieke partij is de samenleving naar haar opvattingen te veranderen en te besturen. Wanneer we vaststellen dat het primaat voor de inrichting van de maatschappij steeds minder bij het politieke bestuur ligt, maar verschuift naar andere plekken in de samenleving, betekent dit dat de focus van de christen-democratie niet langer exclusief mag zijn gericht op vertegenwoordigende functies en op het politieke bestuur. Het CDA moet zich dus meer als politieke beweging manifesteren. Dat zal ook consequenties hebben voor de soort van de activiteiten die de christen-democratie ontplooit en de plaats waar ze haar invloed wil aanwenden. Het vergt de ontwikkeling van een anderssoortige machtsbasis. Steeds minder is invloed gebaseerd op het aantal zetels in raden, staten en parlement. Doorslaggevend voor het vermogen van de christen-democratie als beweging van de toekomst is haar invloed in het publieke debat en de kracht die ze in acties samen met maatschappelijke organisaties weet te ontwikkelen.

Nieuwe mensen

Wij pleiten voor volksvertegenwoordigers, die aansluiting vinden bij Nederlanders die volgens recente onderzoeken een groeiend wantrouwen tegen politici ontwikkelen. Dat vraagt om gedreven en integere vertegenwoordigers, die zich met verve presenteren in het publieke debat. Cruciaal in de toekomst is de stijl van communiceren. Voor wie een rol wil spelen in een maatschappelijk debat, is het van cruciaal belang dat hij goede ideeën goed verkoopt. Voor wie wil inspireren is vermoeidheid taboe. Christen-democraten vormen een kleurrijke stroming met eigen, waardevolle accenten. Een kleurrijke stroming kan onmogelijk aansprekend worden vertegenwoordigd door grijze muizen. Kiezen voor kleur heeft dus personele consequenties.

Middagprogramma

Kiezen voor een lijst

Stel uw eigen lijst samen

We hopen de *Confrontatie met de toekomst* te combineren met politieke vernieuwing en met technologische vernieuwing. Dankzij de samenwerking met Rabobank en Easychip wordt deze nog nooit eerder vertoonde vorm van directe democratie toegepast. Alle deelnemers aan deze dag hebben tot 30 januari namen kunnen doorgeven aan Alex Schoep. Aan de hand van die opgegeven namen, wordt een lijst opgesteld, waar in ieder geval ook de zittende Tweede-Kamerleden in zijn opgenomen. Om het makkelijk te maken, staat het in alfabetische volgorde.

Deze lijst wordt 's ochtends bij binnenkomst aan de deelnemers van de dag uitgereikt, samen met een chipknip. Tijdens het ochtendprogramma kan iedereen al een volgordenummering aanbrengen van zes tot en met veertig. Samen stellen we zo een fictieve lijst samen voor de plaatsen 6 tot en met veertig. Hoe lager het getal dat je invult, hoe hoger de plaats op de lijst.

In de middags, tijdens de lunchpauze tussen 13.00 uur en 14.15 uur wordt iedereen in de gelegenheid gesteld om zijn of haar stemmen uit te brengen in een van de tien aanwezige stemhokjes in de Aula/Lutherse Kerk. Om een ieder in de gelegenheid te stellen te stemmen, moet er wel vaart in het geheel zijn. Daarom heeft men slechts een beperkt aantal minuten per computer om de lijst in te vullen. Het is daarom van belang dat voordat je gaat stemmen, je de nummering in de lijst al hebt aangebracht.

In de theepauze van 15.30 tot 1600 uur kunnen de laatsten nog hun stem uitbrengen. Om 1600 uur sluiten de stemhokjes en wordt de definitieve uitslag bekend gemaakt.

De vijf hoogste nieuwkomers op de lijst, mits aanwezig, zullen onder leiding van Lucas Bolsius met elkaar in debat gaan over de prioriteiten van het CDA in de Toekomst. Keuzes genoeg, en wie niet kiest....

Tot 30 januari heeft iedere deelnemer nog de gelegenheid namen door te geven aan Alex Schoep, Eisenstraat 26, 1066 LK in Amsterdam.

Discussie vooraf

Confrontatie met Internet

Het congres *Wie niet kiest verliest* ligt natuurlijk direct aan de elektronische snelweg. Via het internet-adres

<http://www.cdja.nl/confrontatie>

kan iedereen virtueel een bezoek brengen aan het congres. Om nog eens alle relevante informatie over het programma en de inhoudelijke bijdragen na te lezen, of voor het laatste nieuws. In het zogenaamde virtuele congres-cafe kan men reageren stellingen, of op de al ingezonden reacties.

Interessante reacties, die ons via het Internet bereiken, komen op 1 februari in de verschillende deelsessies aan de orde. Voor het bevorderen van de digitale communicatie tussen de deelnemers, roepen wij diegenen, die in het bezit zijn van een e-mailnummer, deze te zenden aan:

sijp@XS4all.nl

In het congres-cafe hangt dan een lijst met e-mailadressen; een eigentijds antwoord op het zondagse christendemocratische belcircuit. Na 1 februari verschijnen op de Internetpagina's het verslag van de dag en de eventuele vervolgactiviteiten.

COMBINEER WERK & OUDERSCHAP MET CATALPA

Catalpa, al 20 jaar thuis in kinderopvang.

Catalpa is in 1975 opgericht en inmiddels uitgegroeid tot één van de grootste organisaties voor de opvang van kinderen vanaf 6 weken tot 12 jaar. De organisatie beheert meer dan 48 vestigingen door geheel Nederland.

Catalpa, professioneel en flexibel.

Kernwoorden van de organisatie. Een professionele aanpak van de kinderopvang in de groeiende markt van wisselende arbeidspatronen. Catalpa is hierin uw flexibele partner in de uitvoering van kinderopvang. Kinderopvang, een factor van belang voor het optimaal functioneren van mannen en vrouwen in de arbeidsmarkt. De sterkere participatie van vrouwen, maar ook de grote groep één-oudergezinnen, zorgen ervoor dat de sociale economische vraag naar kinderopvang stijgt.

Vraag informatie aan bij:

**Catalpa,
Landelijke organisatie
voor Kinderopvang
Postbus 586, 7550 AN,
Hengelo (O)**

OF BEL GRATIS, 06 0743

Overige informatie

Wie deze dag mogelijk maken

Door bij te dragen in de voorbereiding of op de dag:

Liesbeth Spies, Dorien Moret, Carolien Nijssen, Marie Christine Reusken, Berend Pastoor, Jan Kuit, Jack de Vries, Truus Valkering, Ruth Peetoom, Jaqueline Markvoort, Mona Keizer, Pieter de Jong, Marjon Gadella, Corine Vreugdenhil, Johannes Goossen, Cisca Joldersma, Froukje de Jonge, Ad Koppejan, Astrid van Schie, Willem Jelle Berg, René Vrugt, Marc v.d. Maegdenbergh, Arjen Jongma, Annemiek Koppejan, Hinne Groot, Ron van Duffelen, Lucas Bolsius, Harro Hoogerwerf, Rob Vos, Niels v.d. Stappen, Peter Stein, Jan Cornelissen, Hans Huibers, Joost Verheijen, Mathilde Esselink, John Grin, Gerrit Hartholt, Wimjan Bos, Ellen van de Giessen, Anne Michiels, Alex Schoep, René Paas, Joost Eerdmans, Gijs Weenink, Nico de Haas, Michael Sijbom, Johannes Kooistra, Hansco Broeksteeg, Erik van Lith, Akke Schut, Rien Fraanje, Pim Walenkamp, Arnand Gonzales, Kees den Blanken, Joost Kanen, Hans Brüning, Jan Willem Sap, Frans Theo Niemeijer, Riek Karg, Mario van Mierlo.

CDA-partijbureau: Marjolijn Knol

Door financiële bijdragen van de volgende bedrijven of organisaties:

CDA

CDJF

EVP-fractie

Stichting Dr. Kuyperfonds

Schaepmanfonds

Savorin Lohmansfonds

Rabobank/Easy-chip

BV-bouw

Bikker-communicatie

Spectra Vision

